

LUFTLED

LUFTMAKTSTIDSSKRIFT // NR. 4 DESEMBER 2016

TEMA: KOMPETANSE

- Kompetanse for et femte generasjons luftforsvar
- Ledelse av luftoperasjoner
- Er høyere utdanning viktig?

03**LEDER**

Bjørn E. Stai

04**KOMPETANSE TIL ET
FEMTEGENERASJONS LUFTFORSVAR**

Ken Gøran Bjørk

06**LUFTFORSVARETS FREMTIDIGE
KOMPETANSEBEHOV**

Morten Henriksen

08**LEDELSE AV LUFTOPERASJONER**

Jan Ove Rygg

10**KOMPETANSEBEHOV I SPESIALISTKORPSET**

Christian Olsen

12**ER HØYERE UTDANNING VIKTIG
FOR LUFTFORSVARET?**Gunnar Dragsnes, Dag Henriksen og
Christian Moldjord**16****HVORFOR EN LUFTMAKTSAVDELING?**

Einar Smedsvig

18**ULØNNET KADETT?**

Christian M. Sehm

20**KAMPKRAFT OG BÆREKRAFT,
MEN HVA MED UTDANNINGSKRAFTEN?**

Mathias Haugen Maske

24**ON DETERRENCE**

Kęstutis Paulauskas

30**CLOCKWORK**

Dave J West

34**THE JUNGILIES**

Kjell R. Bugge

36**BOKANMELDelse: KRIGEN I SYRIA****38****NEWSLETTER****40****LMS FORENINGSNYTT****04****KOMPETANSE**

Forsvarsdepartementet har foreslått og Stortinget har vedtatt en ny organisering av Forsvarets utdanningssystem.

Det er naturlig at organiseringen av Forsvarets skoler vurderes når resten av virksomheten er sett på med lupe. Kan vi ta oss råd til å holde oss med tre krigsskoler når det snart er flere ansatte på skolene enn kadetter? På den annen side: har vi råd til å la være å ha tre svært solide akademiske høyborger når vi investerer i kostbare systemer hvor både riktig og gal bruk kan gi dramatiske konsekvenser? Og uavhengig av organiseringen: hva er egentlig riktig kompetanse for fremtidens luftforsvar?

▲ Foto: FORSVARET

LUFTLED**UTGIS AV LUFTMILTÆRT
SAMFUND (LMS)**Bygning 31,
Postboks 1550 Sentrum,
N-0015 Oslo**E-POST:** luftmils@online.no
TLF: 0510 3881/23 09 38 81
WEBSITE: www.luftmils.noForfatteren er ansvarlig for
innholdet. Redaksjonen
forbeholder seg retten til å
forkorte innlegget.**REDAKTØR:** Svein Holtan
svein.holtan@gmail.com**FORSIDE:**
Foto: FORSVARET**DESIGN, TRYKK OG
DISTRIBUSJON:** xide.no**NESTE UTGAVE:**
mars 2017.
Deadline materiell:
medio februar 2017© All gjengivelse fra magasinet
skal krediteres LUFTLED.

LUFTFORSVARETS KULTUR ER VIKTIG

Hvor skapes den, og hvordan påvirkes den av endringer i organisasjonen, av ny teknologi og nye trender? Teknologien har vi diskutert i noen utgaver av LUFTLED nå, men hva så med menneskene i organisasjonen, de som er bærere av kulturen?

Personellet er Forsvarets viktigste ressurs! Mange smiler litt skjevt når de hører dette, og tenker på festtaler og forskjellen mellom teori og praksis. Men, jeg er ikke i tvil om at utsagnet er helt korrekt og dermed så alvorlig at enhver med ansvar i Forsvaret tenker på dette hver dag. Vi er blitt ganske dyktige på å ivareta tradisjoner, jubilere, hedre veteraner og ta vare på vår egenart. Samtidig må vi kunne bli gode på å diskutere og sette krav til våre ansatte og ledere og den kompetansen de må inneha for å operere og vedlikeholde moderne systemer, og lede avdelinger som skal kunne utøve voldsmakt på vegne av staten. To proposisjoner som er vedtatt av Stortinget i den senere tid utfordrer sider ved det vi definerer som viktige byggeklosser i vår kultur, og tvinger oss til å utvikle og endre den. Men endringer gjør alltid litt vondt.

Prop. 111 (2014–2015), Ordningen for militært tilsatte, endrer de siste 40 års praktisering av enhetsbefalet (der skillene ikke var synlige på uniformen), og har til hensikt å øke kompetansen på stridsteknisk nivå, sikre lengere ståtid i stilling dermed øke den operative evnen ved våre baser og avdelinger. Samtidig utfordrer den vår tradisjonelle måte å se hverandre på. Den har altså både muligheter og utfordringer i seg. Videre tenker jeg på en del av

St.Prop 151S som ikke har vært veldig tydelig i media, den som omhandler nødvendig utdanning. Her skal viktige deler forsvarsstrukturen finansieres ved å justere dagens utdanningsordninger. Det betyr i praksis at vi må tilpasse vår utdanning til den nye militære ordningen med spesialister, spesialistbefal og offiserer, og samtidig sikre oss at vi får kompetent personell ut til våre luftvinger, skoler og staber. Denne utgaven av LUFTLED er tilegnet utdanning og kompetanse og inneholder en rekke tankevekkende og informative artikler som sammen skal bidra til å skape debatt rundt personellens behov for kompetanse for framtidens luftforsvar.

LMS har også gjennom høsten fortsatt sine aktiviteter med seminar, deltagelse i minnesmarkeringer og avholdelse av strategiseminar. Derigjennom fortsetter vi å jobbe for å fremme luftmakts-tenkning og jobbe mot vårt mål – med LMS for Luftforsvarets beste. En altoverskyggende hendelse har likevel preget svært mange av oss den siste tiden. Den alt for tidlige bortgangen til GIL, generalmajor Per Egil Rygg, minner oss om livets skjørhet – om hvordan en bauta plutselig er blitt borte – og at vi må gå videre uten han.

God lesning til alle våre medlemmer og øvrige lesere!

“Personellet er Forsvarets viktigste ressurs!”

OBERST BJØRN E. STAI
Leder LMS

Leder Bjørn E. Stai
Utgjærdsveien 8, 1580 Rygge
Tlf: 909 52 866
E-post: bjornstai@hotmail.com

Nestleder Hans Magnus Lie
Goenveien 4, 1580 Rygge
Tlf: 976 97 880 E-post: hmagnuml@online.no

Sekretær Kjell R. Bugge
Risøyveien 29, 3290 Staveng
Tlf: 33 11 66 18/992 08 711
E-post: buggekjell@online.no

Kasserer Andreas Lygere
Nordre Risvuolltun 11D, 7036 Trondheim
Tlf: 941 05 866
E-post: andreas.lygere@gmail.com

Styremedlem Olav Aamoth
Hvalskroken 29, 1394 Nesbru
Tlf: 66 84 85 43/938 62 325
E-post: oaamoth@online.no

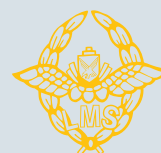
Styremedlem Per Chr Kraft
Armauer Hansensgate 4A, 0455 Oslo
Tlf: 900 15 044 E-post: pkraft@mil.no

Varamedlem Knut Fredrik Fossum
Nedre Gleinåsen 16, 3440 Røyken
Tlf: 31 28 58 83/976 08 028
E-post: kffossum@hotmail.no

Varamedlem Bernt A. Liland
Moneheia 5, 4656 Hamresanden
Tlf: 38 04 47 03/909 72 401
E-post: baliland@online.no

Styremedlem Carl W. Wilhelmsen
Lstn Sørreisa, 9310 Sørreisa Tlf: 46 96 41 11
E-post: carlwilhelmsen@gmail.com

Varamedlem Øyvind Kirsebom Strandman
Bredsandkroken 74, 1570 Dilling
Tlf: 992 087 66
E-post: okstrandman@gmail.com

KOMPETANSE TIL ET FEMTE-GENERASJONS LUFTFORSVAR

Luftforsvaret går inn i nok en spennende og krevende langtidsplanperiode. Den videre omstillingen av Luftforsvaret, og innføringen av F-35, er gitt høyeste prioritet i den siste Langtidsplanen (LTP). Et femtegenerasjons luftforsvar stiller nye krav til kompetanse. Hva blir det viktig å legge vekt på i våre kompetanseplaner for årene framover?

TEKST: OBERST
KEN GØRAN BJØRK,
LUFTFORSVARSTABEN

Det er ingen tvil om at Luftforsvaret er en kompleks kompetanseorganisasjon. Våre operative leveranser krever alltid et tett samvirke mellom en rekke kompetanseområder, og manglende kompetanse innenfor et eller flere områder kan få fatale konsekvenser.

Luftforsvaret har i dag mange medarbeidere med høy kompetanse. Kompetansen til enkeltindivider kan være helt avgjørende i enkelte situasjoner, men det er først og fremst organisasjonens samlede kompetanse som er interessant i et strategisk perspektiv. Videre er det Luftforsvarets evne til å håndtere et høyintensitets-scenario som skal være dimensjonerende for planlegging av kompetansebehovet.

NY TEKNOLOGI KREVER KONSEPTUELL NYTENKNING

Nye systemer, som feks F-35, stiller nye kompetansekrav til de som skal operere, vedlikeholde og understøtte flyet. Selv om dagens flygere har mange års erfaring med kampfly, er det behov for betydelig omskolering. For å utnytte mulighetene som ny teknologi gir, er det i tillegg behov for konseptuell nytenking med tanke på hvordan F-35 skal benyttes, ikke bare i Luftforsvaret, men i hele Forsvaret. Dette gjelder både hvordan flyet utnyttes operativt, men også hvordan driften håndteres i tett samarbeid med eksterne aktører.

BEHOV FOR EN MILITÆR PROFESJONSKULTUR

Langtidsplanen beskriver godt endringene i den sikkerhetspolitiske situasjonen, og hvorfor Luftforsvarets kapasiteter blir avgjørende for et velfungerende terskel-forsvar. Vi må forvente at reaksjonstiden vil være kort.

Dette gjør at vi må være beredskapsklare hver dag, noe som igjen stiller store krav til den enkelte og til organisasjonen som helhet. En militær profesjonskultur krever økt innslag av militær kompetanse og personell som identifiserer seg med den militære profesjonen. I ytterste konsekvens betyr at man må være forberedt på å ofre livet for noe som er større enn en selv.

PROFESJONELLE I ALLE LEDD

I et lite, men moderne og kosteffektivt luftforsvar, blir kompetansekravene stadig større innenfor de fleste fag. En jagerflyger må beherske flere roller enn noen gang før, de fleste fagfelt er underlagt et strengt autoriseringsregime, og ingen kan noen gang anse seg selv som utlært. Evne til kontinuerlig forbedring er viktig. I tillegg til økt kompetanse innen de enkelte fag og funksjoner, skal Luftforsvaret ha kompetanse til å planlegge og lede luftoperasjoner i en fellesoperativ ramme. Denne kompetansen utvikles først og fremst gjennom lang erfaring hjemme og ute. Alle ledd i kjeden må være like profesjonelle.

DEMOGRAFISKE UTFORDRINGER

De neste 10-15 årene vil mange av våre mest erfarne medarbeidere gå over i pensjonistenes rekker. Med dem forsvinner også kompetanse som er utviklet gjennom en livslang karriere. Selv om våre unge medarbeidere er både motiverte og har nyere utdanning, så vil det være tilnærmet umulig å erstatte den erfaringen som senioren har. I tillegg erfarer vi at yngre generasjoner ikke nødvendigvis er ute etter å binde seg til en arbeidsgiver for hele karrieren. Dette er en utfordring som vi må ta på alvor. I tillegg vet vi at urbaniseringen i Norge

“Kompetansen til enkeltindivider kan være helt avgjørende i enkelte situasjoner, men det er først og fremst organisasjonens samlede kompetanse som er interessant i et strategisk perspektiv”.

skaper en kompetanestrøm mot de store byene. Vi må derfor finne løsninger som gjør det mulig å beholde den kompetansen vi utvikler, spesielt på steder som ligger utenfor de store byene.

ALLMENN VERNEPLIKT OG ORDNING FOR MILITÆRT TILSATTE (OMT)

Innføringen av allmenn verneplikt kom som en naturlig videreutvikling i kjølvannet av sesjonsplikt for kvinner. Nå kan vi rekruttere fra hele årskullet, og dette gir oss enda bedre muligheter til å finne personell som er spesielt egnet for videre tjeneste i Forsvaret.

Ordning for militært tilsatte implementeres nå i Luftforsvaret. Stortinget har vedtatt en personellordning som skal bidra til økt operativ evne, blant annet gjennom økt fokus på målrettet kompetanseutvikling. Ordningen legger opp til et tydeligere skille mellom kompetansen til offiserer, spesialistbefal og spesialister. Ordningen gjør det enklere å rekruttere spesialister som ønsker en militær karriere. Luftforsvaret vil nå kunne rekruttere mange flere direkte fra førstegangstjeneste og til en jobb som yrkesmilitær spesialist.

SAMVIRKE MED ANDRE GIR STYRKE

Langtidsplanen peker på behovet for å utnytte kompetanse som utvikles utenfor Forsvaret, både gjennom det sivile utdanningssystemet og gjennom sivil arbeidserfaring. Luftforsvaret har i mange år hentet inn for eksempel teknikere med flyteknisk utdanning fra videregående skole. Dette er et tilnærming som det bør bygges videre på.

▲ **Vi skal fortsette** å utvikle kompetanse gjennom vårt eget utdanningsystem, selv om LTP forventer at omfanget av utdanningssystemet må reduseres.

Foto: FORSVARET

“I tillegg til økt kompetanse innen de enkelte fag og funksjoner, skal Luftforsvaret ha kompetanse til å planlegge og lede luftoperasjoner i en fellesoperativ ramme. Denne kompetansen utvikles først og fremst gjennom lang erfaring hjemme og ute”.

Beredskapsklare avdelinger med militær profesjonskultur utgjør grunnfjellet i et velfungerende Luftforsvar. Behovet for utholdenhet stiller imidlertid krav til en styrkestruktur med både bredde og dybde. Her må reservestyrker bidra til å sikre nødvendig dybde. Derfor må vi videreutvikle de konseptene vi har i dag, slik at vi, i likhet med mange andre land, evner å spille på den totale kompetansen i nasjonen for å løse oppdragene våre.

I tillegg til våre naturlige samarbeidspartnere internt i forsvarssektoren, har våre internasjonale relasjoner har alltid spilt en betydelig rolle. Behovet for å kunne samvirke med allierte i både fred, krise og krig blir ikke mindre selv om fokuset dreier seg mot terskel-forsvaret. Vi kommer til å utvikle kjernekompetanse, feks på F-35, i tett samarbeid med både andre allierte og industrien.

Faktorene ovenfor utgjør ingen uttømmende liste, men de blir særlig viktige å ta hensyn til når vi skal jobbe målrettet med kompetanseutvikling i tiden framover. I tillegg har vi gjort oss mange erfaringer gjennom de siste tiårene som vi kan bygge videre på. Vi skal fortsette å utvikle kompetanse gjennom vårt eget utdanningsystem, selv om LTP forventer at omfanget av utdanningssystemet må reduseres. Vi skal fortsette å gi våre medarbeidere nødvendig erfaring til å håndtere ekstreme situasjoner. Vi skal bli enda mer bevisst på at vi hver dag trener og øver mot et høyintensitetssenario. Vi skal revitalisere den militære profesjonskulturen, og vi skal utvikle vår kompetanse og våre konsepter basert på mulighetene ny teknologi gir. Et femtegenerasjons Luftforsvar er rett rundt hjørnet. ■

▲ Sjef Luftkrigsskolen, oberst Morten Henriksen, i god dialog med kadettene.

Foto: FORSVARET

LUFTFORSVARETS FREMTIDIGE KOMPETANSEBEHOV

Et sentralt spørsmål for alle organisasjoner i utvikling, er hvilket kompetansebehov man har i fremtiden, og hvordan sørge for å dekke dette.

TEKST: OBERST
MORTEN HENRIKSEN,
SJEF LKSK

Kompetanse, ut over det rent ferdighetsmessige, har også gjerne den karakteristika at den tar tid å utvikle. Til dels lang tid. Enda verre blir det når man også stiller krav om relevant praktisk erfaring. I tillegg til at det tar lang tid, så er det også gjerne dyrt å drive utdanning og opplæring. På den andre siden blir det fort dyrt, og kanskje også direkte farlig, å ikke ha tilstrekkelig kompetanse i forhold til den virksomheten som drives.

For tiden er det flere store prosesser på gang som kan og vil påvirke Luftforsvarets fremtidige kompetansebehov, og våre muligheter til å dekke dette behovet. Nedenfor tar jeg for meg de tre største prosessene.

ET FEMTEGENERASJONS LUFTFORSVAR

For å peke vei inn i fremtiden har Luftforsvaret valgt å kalle visjonen av den fremtidige tilstanden, et "Femtegenerasjons Luftforsvar". Denne fremtidige utgaven av Luftforsvaret er i stor grad drevet av ny teknologi og mulighetene som ligger i denne teknologien. Storsamfunnet har funnet det riktig å investere i nye jagerfly som er fra den øverste teknologiske hyllen, og med en tilhørende stor prislapp. Dette er en investering som forplikter. Vi skylder det norske folk å utnytte F-35 og de øvrige nye kapasiteter fullt ut. Innforstått i dette er at vi må gjøre en del ting på andre måter i fremtiden. Det vil også kreve ny og annen type kompetanse.

"Hva er så kompetansegapet mellom Femtegenerasjons Luftforsvaret og dagens Luftforsvar? Denne analysen har vi ikke gjennomført".

Hva er så kompetansegapet mellom Femtegenerasjons Luftforsvaret og dagens Luftforsvar? Denne analysen har vi ikke gjennomført. Her berører vi, etter min mening, en av Luftforsvarets mindre sterke sider. Vi er ikke flinke til å iverksette og lede langsiktig planlegging og gode overordnede prosesser. Luftforsvaret er gode på improvisasjon, fleksibilitet og løsnings- evne/-vilje, men ikke planlegging. Særlig gjelder dette å få på plass skriftlige langsiktige og strategiske planer. Her har vi med andre ord en jobb å gjøre. Begrepet "Femtegenerasjons Luftforsvar" må operasjonaliseres og konkretiseres, slik at vi får et klarere bilde av de kravene vårt fremtidige luftforsvar har til blant annet kompetanse. Denne prosessen eies av utviklingsavdelingen i Luftforsvarsstaben, men må involvere de øvrige fag- og kompetansmiljøene i Luftforsvaret.

ORDNINGEN FOR MILITÆRT TILSATTE

Den nye militærordningen innfører som kjent et spesialistkorps. Sentralt ligger behovet for bedre og mer stabil kompetanse på lavere og midlere nivå. Spesialistene skal stå lenger i sine jobber, og de skal gis tid og anledning til å bli gode på sitt fag. Gevinsten er mindre utskifting og mindre behov for stadig nyrekruttering og utdanning i bunn. Ambisjonen er mer kompetent spesialist- og befalskorps. Det betyr mer systematisk etter- og videreutdanning av flere kategorier befal som i dag får liten eller ingen etterutdanning etter befalskolen. Utdanningsbehovet for disse personellkategoriene øker, både når det gjelder profesjons- og fagutdanning. Hvor stort dette utdanningsvolumet til syvende og sist blir, er foreløpig litt vanskelig å si. Hvor mange i Luftforsvaret som utnevnes til OR-7-nivået i året, vil f.eks avgjøre hvor mange plasser det er behov for på Videregående befalsutdanning 2. Dette avhenger igjen av strukturen og antall stillinger, som nå begynner å komme på plass, men også av rotasjonstakten.

Den nye militærordningen påvirker imidlertid ikke bare spesialistkorpset, men også offisersrollen og dermed også offiserenes kompetansebehov. Offiserene skal i større grad være generalister, men ha kompetanse til å planlegge, lede og gjennomføre (luft)operasjoner i videste forstand. På Luftkrigsskolen så mener vi at vi har drevet utdanning i tråd med dette over mange år allerede. Fokus har vært på å utdanne unge offiserer som kan lede, tenke, analysere og skrive, og som forstår hvordan man skal oppnå ønsket politisk effekt gjennom bruk av luftmilitær makt. I så måte mener vi at vi treffer ganske godt i forhold til offiserens kompetansebehov også i fremtiden. Et forhold som imidlertid stadig diskuteres, er om og hvor mye fagkompetanse våre offiserer skal og bør ha i fremtiden. Gitt at det er spesialistkorpset som skal gjøre de utøvende funksjonene, så skal ikke offiseren primært være fagmann. Skal offiseren kunne lede og planlegge er det imidlertid en forutsetning at han eller hun faktisk vet hva det er som skal ledes og planlegges for. Min mening er derfor at våre offiserer også i fremtiden må ha bransjespesifikk fagutdanning.

En annen faktor er om vi, som et lite luftforsvar, har råd til å holde oss med et offiserskorps som ikke (i alle fall til en viss grad) er utøvende?

LANGTIDSPLANEN OG SKOLESTRUKTUREN

Den nye langtidsplanen for Forsvaret slår fast at all nivågivende utdanning, for både spesialister og offiserer, skal samles under en høyskole. Det betyr at i

▲ På Luftkrigsskolen har vi fokus på å utdanne offiserer som kan lede, tenke, analysere og skrive, og som forstår hvordan man skal oppnå ønsket politisk effekt gjennom bruk av luftmilitær makt.

Foto: FORSVARET

“Ambisjonen er med andre ord er mer kompetent spesialist- og befalskorps. Dette betyr mer systematisk etter- og videreutdanning av flere kategorier befal som i dag får liten eller ingen etterutdanning etter befalskolen”.

“Et rasjonaliseringskrav på 530 millioner per år vil selvsagt medføre behov for å tenke radikalt nytt rundt hvordan utdanningen skal gjennomføres i fremtiden”.

fremtiden vil alle krigs- og befalskoler ligge under den nye Forsvarets høyskole, og ikke under forsvarsgrenene som i dag. Dette styrker den enhetlige styringen av Forsvarets utdanningsvirksomhet, med unntak av fag- og våpenskoler, men svekker samtidig forsvarsgrenenes kontroll og påvirkning med egen utdanning.

Langtidsplanen slår også fast at den primære rekrutteringsveien til offiserskorpset skal være gjennomgående krigsskole rett fra videregående skole. Dette utdanningsløpet skal reduseres fra dagens 5 år (ett årig befalskole med fagutdanning, praksisår og treårlig krigsskole) til et 3-årig løp (grunnleggende soldatutdanning, befalsutdanning og krigsskole, samt fagutdanning i nødvendig grad). Denne utdanningen skal føre frem til en Bachelor-grad. Et slikt løp vil harmonisere bachelorutdanningen i Forsvaret med tilsvarende sivile utdanninger, når det gjelder lengde på utdanningen og alderen på studentene. Dette vil kreve en til dels radikal omlegging av dagens utdanningsordning i Luftforsvaret og de andre forsvarsgrenene.

Som en del av den interne effektiviseringsprosessen skal Forsvaret frigjøre midler til operativ virksomhet. Stab, støtte og administrasjon skal frigjøre i overkant av 40 milliarder i et 20 års-perspektiv. Utdanningsvirksomheten i Forsvaret skal alene spare inntil 530 millioner pr år. Dersom all innsparing skal tas på nivågivende utdanning (befals- og krigsskole) innebærer det en tilnærmet halvering av utgiftene til slik utdanning. Et slikt rasjonaliseringskrav vil selvsagt medføre behov for å tenke radikalt nytt rundt hvordan utdanningen skal gjennomføres i fremtiden. I tillegg fjernes lønn under utdanning for kadettene.

KONKLUSJON

Utviklingen, rammene og forutsetningene for Luftforsvaret endrer seg derfor på mange måter nå. Dette er ikke noe nytt, men nå skjer det svært mye parallelt. Dette påvirker også i stor grad behovet for kompetanse og fremtidig utdanning. ■

LEDELSE AV LUFT-OPERASJONER

Luftmaktens egenskaper gjør den svært godt egnet til å benyttes som et virkemiddel i nær sagt en hvilken som helst konflikt. Kombinert med et stadig bedre situasjonsbilde og tilgang på nåtidsinformasjoner på alle nivå i kommandostrukturen, optimaliseres luftmakt som et lett anvendbart virkemiddel med stor slagkraft.

TEKST: BRIGADER
JAN OVE RYGG, SJEF NAOC

Effektiv utnyttelse av en slik kampkraft, innenfor opptrukne politiske rammer og i tråd med intensjonen til fellesoperativ sjef, betinger en kollektiv kompetanse i den organisasjonen som planlegger og leder gjennomføringen av luftoperasjonene til enhver tid. Operativ ledelse er først og fremst evne til å omsette informasjon til handlinger som har som hensikt å oppnå bestemte mål. Dette er ikke først og fremst en teoretisk øvelse; snarere en "der og da" forståelse av hvordan luftmakt best kan anvendes i samspill med øvrige kapasiteter som støtter den fellesoperative planen for å sikre uttak av maksimal fellesoperativ effekt.

HVILKEN GRUNNKOMPETANSE KREVER EFFEKTIV UTNYTTELSE AV LUFTMAKT?

Planlegging og gjennomføring av komplekse luftoperasjoner krever spisskompetanse innen en rekke fagområder. Utviklingen innenfor de forskjellige fagområdene skjer hurtig, og det er derfor svært nyttig å ha tilgang på kompetanse fra dagens stridstaktiske nivå også i planleggingsfasen. Tilførsel av liasoner og "unit reps" med riktig kompetanse og myndighet er i denne sammenheng avgjørende.

Evne til fellesoperasjoner betinger en fordelaktig luftsituasjon over egne land og sjøstyrker. *Luftkontroll* anses derfor som det primære luftoperative bidraget til fellesoperasjonen. Luftkontroll oppnås først og fremst gjennom luftovervåking og kontraluftoperasjoner. Luftovervåking og *informasjonsheiting* bidrar til situasjonsforståelse og er en viktig faktor i beslutningsgrunnlaget som presenteres luftoperativ sjef. Kompetanse til å utnytte sensorer og nettverk og til å prosessere og

“Operativ ledelse er først og fremst evne til å omsette informasjon til handlinger som har som hensikt å oppnå bestemte mål”.

▲ Å planlegge og gjennomføre luftoperasjoner med mange ulike kapasiteter er krevende og krever spisskompetanse.
Foto: Eurofighter

analysere mottatt informasjon og nyttiggjøre dette i plan og gjennomføringsfasen prioriteres derfor. Ikke minst som grunnlag for effektiv bruk av offensive og defensive kontraluftoperasjoner i den hensikt å oppnå og vedlikeholde luftkontroll i ønsket område.

Kompetanse om virkningen av bruk av luftplattformer med presisjonsvåpen som kan påføre taktisk, operasjonell og strategisk effekt er et hovedansvar for luftoperativ sjef. Luftmaktens evne til *presisjonsengasjement* kan ikke overvurderes. Utsiktede og uønskede effekter av slike operasjoner må aldri undervurderes. Disse motsetningene er uløselig knyttet til kompetanse om plattform og våpen og sikker utnyttelse av disse.

Luftmakt kan projiseres over store avstander på kort tid. Kompetanse til å utnytte luftmobilitet effektivt til støtte for fellesoperativ sjef er derfor essensielt. Det være seg helikopter til støtte for land, sjø og spesialoperasjoner, lufttransport i ulike innsatsområder, eller levering av faktisk kampkraft. Luftmobilitet kombinert med smart utnyttelse av luftrommet vil ha stor betydning på utfallet av en operasjon.

KOMPETANSE I ET 5TE GENERASJONS LUFTFORSVAR

Luftforsvaret er i endring. Nye kapasiteter tilføres og organisasjonen utvikles. Basestruktur og utgangsdisponering endres. Trusselsituasjonen er kompleks og nye trusler som må håndteres oppstår på kort varsel. Luftmaktens egenskaper blir enda mer aktualisert. Luftmakt som *system* får en reell høyere stridsverdi i det fellesoperative bildet. Kompetanse knyttet til vedlikehold av luftmaktens reelle stridsverdi må derfor fokuseres.

For luftoperativ ledelse er det derfor viktig å ha kompetanse innenfor tidlig varslings, analyse og tolkning av et enormt datagrunnlag i en rekke formater skaffet til veie av et stort antall moderne sensorer. Dette ikke

“Kompetanse om virkningen av bruk av luftplattformer med presisjonsvåpen som kan påføre taktisk, operasjonell og strategisk effekt er et hovedansvar for luftoperativ sjef”.

minst sett i relasjon til et stadig større antall lavsignatur trusler. Beskyttelse av egne baser og infrastruktur for øvrig må prioriteres. Videreutvikling av kompetanse innen for eksempel luftvernsystemer, styrkebeskyttelse og planlegging av autonome operasjoner blir viktig. Det samme gjelder utnyttelsen av mer avanserte plattformer tilgjengelig. F-35 er ikke bare et kampfly, men en høyverdig *plattform* for en rekke oppgaver og oppdrag. Kompetanse innen avstandslevering av våpen må bygges inn i den operative ledelsen. Effektiv utnyttelse av slike sammensatte komplekse kapasiteter krever inngående kompetanse om den enkelte plattforms systemer og våpen i den luftoperative ledelsen.

Andre taktiske kommandoer vil få i noen tilfeller bli tildelt kommando (TAKOM) av luftoperative strukturelementer. Den luftoperative ledelsen må sørge for å utvikle og vedlikeholde kompetanse knyttet til optimal bruk av disse som lett kan plugges inn i en annen taktisk kommando i slike tilfeller.

Luftoperasjoner støtter som oftest opp om operasjoner ledet av en fellesoperativ eller støtte sjef. Luftoperativ ledelse har derfor et stort ansvar for å produsere luftoperativ kompetanse inn i de fellesoperative planprosessene. Sett i relasjon til den utviklingen Luftforsvaret er inne i nå, blir nettopp utviklingen av denne etterspurte kompetansen kanskje aller viktigst. ■

▼ **Operativ ledelse** er først og fremst evne til å omsette informasjon til handlinger som har som hensikt å oppnå bestemte mål. Dette er ikke først og fremst en teoretisk øvelse; snarere en “der og da” forståelse av hvordan luftmakt best kan anvendes i samspill med øvrige kapasiteter. Foto: FORSVARET

KOMPETANSEBEHOV I SPESIALISTKORPSET

TEKST: CHRISTIAN OLSEN,
LUFTFORSVARETS
SERSJANTMAJOR

Vi ønsker ikke at noen skal konvertere fra offiser til spesialist før de er sikre på hva de konverterer til. Det legger press på Luftforsvarets ledelse og prosjektgruppen som har utforming og implementering av den nye ordningen som hovedfokus. Vårt mål er å lage ordningen så god at de aller fleste ønsker å bytte distinksjoner.

På alle øvelser og operasjoner er det tydelig at vi har et luftforsvar som fungerer i dag. Vi skal ikke slutte med det, men gjøre nesten det samme i fremtiden bare med andre distinksjoner. Prosjektgruppen for Ordning for Militært Tilsatte (OMT) sin holdning er at spesialistene skal anerkjennes for sin kompetanse, og faglig dyktighet skal verdsettes. Sammen med offiserene skal de utfylle hverandre for best mulig drift av Luftforsvaret. Vi skal klare å lage ordningen så bra for Luftforsvaret at personellet som naturlig tilhører spesialistsøylen, konverterer til OR og blir spesialister etter eget ønske. Det mener vi er mulig å få til.

▼ **Spesialistordningen** gir den enkelte mulighet til å stå lengre ved samme avdeling, utføre det faget du kan og ønsker å utvikle deg innenfor.

Foto: FORSVARET

Prosjektgruppen arbeider med

- ny lønnpolicy tilpasset OMT, som vil avlønne spesialistene for arbeidsoppgavene de utfører og ansvaret de utøver.
- videreutdanning for både spesialister og spesialistbefal.
- karriere- og tjenesteplaner tilpasset hver fagsøyle, med tydelige karrieremuligheter.

Alt dette skal være klart før nyttår. Vi har gjennomført flere besøk ved Luftforsvarets avdelinger med informasjon, og jeg er av den helt klare oppfatning at OMT oppfattes litt mer positivt nå enn da vi hadde de første turene før sommeren. Informasjon og forståelse henger sammen.

KULTURENDRING

Spesialistkorpset er for fremtiden, og er formet for fremtiden. Den nye ordningen innebærer en kulturendring som kan være krevende og ta tid. Her må sjefssersjantene på alle nivå spille en viktig og stor rolle. Det er derfor viktig at de som i tiden fremover utnevnes til sjefssersjant, nettopp er personligheter med potensiale for å klare å dreie og forme miljøene slik vi ønsker. Fokus på operasjonsoptimalisering og grønn tjeneste er hovedoppgaver, i tillegg til implementeringen av OMT.

De som kommer etter oss og skal overta, vil få en helt annen inngang til ordningen enn oss. Vi som konverterer har noen praktiske utfordringer, slik som lønnsvilkår, tilsettingsforhold, beordring og disponering. Når disse tingene er på plass, sitter vi igjen med bare den siste utfordringen; å skifte ut offisersgraden med ny sersjantgrad. Denne kulturut-

fordringen trenger tid. Samtidig signaliserer mange at dette ikke vil bli noe problem. Det tror ikke jeg heller, men vi tar dette alvorlig. Det er vår jobb å sørge for at spesialistene anerkjennes for fag og profesjon, mye tydeligere enn i dag. Dette er avgjørende for å rekruttere, og ikke minst beholde personell. Undersøkelser har vist at profesjonstilhørighet er viktig for å beholde personell.

BEDRE GRUNNFERDIGHETER

Den militære profesjonen skal bli tydeligere i fremtiden. Vi skal høyne nivået på militære grunnferdigheter (GMF) og ha større fokus på militær profesjon. Skal vi nå GILs mål om å være klare og operasjonsoptimaliserte, så må personellet i styrkestrukturen til enhver tid være klar til strid. Vi ønsker å løfte profesjonstilhørigheten i Luftforsvaret. Profesjon er forbundet med tradisjon, kultur og militære ferdigheter. Alle de tingene som minner oss om hva og hvem vi er blir viktig. Alt fra nevnte GMF, til oppstillinger og militære markeringer. Samtidig som vårt hovedmål er å produsere og levere luftmakt. Våre spesialister og offiserer leverer hver dag og når vi deltar på øvelser og i skarpe operasjoner.

Veldig enkelt sagt: Vi har spesialistkorpset i dag, men vi skal forme det litt annerledes, og spisse kompetansen inn mot fag. Så skal vi bytte distinksjonene. Dette skal spesialistkorpset ta ansvar for med sjefssersjantene i spissen.

YRKESSTOLTHET

Alle som har deltatt på øvelse eller i operasjoner med Luftforsvaret vet at ønsket om å løse oppdraget kommer før alt annet, samtidig med et klart fokus på sikkerhet. Hvorfor er det slik? Hva er det som får en tekniker til å stå på ekstra for å få flymaskinen i lufta. Hva er det som gjør at våre spesialister setter seg selv til side og "går den ekstra milen" for å fullføre oppdraget. Ikke får du mer betaling, ikke kommer du fortere hjem til kjæreste og familie. Og det er ingen fysisk premiering. Jeg tror det er ønsket om å levere. Om

å utføre oppdraget, enten det er å fly eller det er å få bakkeutstyret til å fungere. Vi kaller det yrkesstolthet. En kombinasjon av fag og militær profesjon. Hvorfor har vi denne leveranseviljen? Av og til er den så høy at den må begrenses fordi den kan komme i konflikt med sikkerheten. Derfor er det viktig med dyktige faglige ledere i spesialistkorpset. De som kjenner faget og kulturen, og som kan si ifra når det går for langt. Tilstrekkelig hvile for eksempel.

LEDELSE

Jeg har noen års erfaring med drift av F-16. Jeg har hatt logistikkansvar på flere øvelser og operasjoner. Har også hatt en lang aktiv periode med lagidrett og noen sesonger i trenerteam. Noe jeg har oppdaget og lært meg for lenge siden, er at Luftforsvarets avdelinger er prestasjonsgrupper på lik linje med for eksempel et håndballag. Det gjelder fra øverste ledelse til seksjon, avdeling og troppsnivå. Skal man få laget til å fungere, må lederen kjenne til kompetansen som denne rår over. Det er i tillegg en fordel om lederen har evnen til å motivere. Felles tydelige mål, med kunnskap om begrensninger og faktorer som påvirker måloppnåelse. Derfor er det viktig at alle som deltar er klar over hva oppdraget går ut på og hvilke regler og forhold man må ta hensyn til. Dette stiller krav til ledere på alle nivå. Her har vi ikke vært gode nok. Veldig mange ledere har ingen påfyll av lederutdanning etter befalsskole. Dette skal den nye ordningen endre på. Videregående befalsutdanning på flere nivå er under utarbeidelse. Dette er utdanning som vil gi hver enkelt bedre forutsetning for å lede.

Spesialistordningen gir den enkelte mulighet til å stå lengere ved samme avdeling, utføre det faget du kan og ønsker å utvikle deg innenfor. Dette igjen skaper avdelinger med sterk kultur. Her har alle et ansvar. Arbeidsplassen formes av de som eier den. Det være seg tydelige sjefer, sterke personligheter og såkalte uformelle ledere.

Det er vårt luftforsvar - ditt og mitt! ■

▲ Skal vi nå GILs mål om å være klare og operasjons-optimaliserte, så må personellet i styrkestrukturen til enhver tid være klar til strid.

Foto: FORSVARET

"Den militære profesjonen skal bli tydeligere i fremtiden. Vi skal høyne nivået på militære grunnferdigheter og ha større fokus på militær profesjon".

"Spesialistordningen gir den enkelte mulighet til å stå lengere ved samme avdeling, utføre det faget du kan og ønsker å utvikle deg innenfor".

ER HØYERE UTDANNING VIKTIG FOR LUFTFORSVARET?

Stortinget behandler denne høsten regjeringens langtidsplan (LTP) for forsvarssektoren, “Kampkraft og bærekraft”. Det har blitt foreslått, og nå vedtatt, store endringer i utdanningssystemet.

TEKST: MAJOR JENS GUNNAR DRAGSNES, HOVEDLÆRER LUFTMAKT, TIDLIGERE SKVADRONSSJEF 332-SKVADRONEN (F-16).

OBERSTLØYTNANT DAG HENRIKSEN, SJEF LUFTMAKTAVDELINGEN, PROFESSOR I MILITÆRE STUDIER.

1. AMANUENSIS CHRISTIAN MOLDJORD, HOVEDLÆRER LEDERSKAP, PHD I PSYKOLOGI/LEDER-UTVIKLING

Mye kan sies om langtidsplanen, og om prosessen som har ledet frem til denne. Denne artikkelen tar imidlertid utgangspunkt i det som synes å bli viktige konklusjoner knyttet til Luftkrigsskolen og høyere utdanning i Luftforsvaret: (a) høyere utdanningen på Luftkrigsskolen reduseres vesentlig; (b) Luftkrigsskolen skal ikke lenger styres eller finansieres av Luftforsvaret (GIL); (c) elevene skal kunne rekrutteres direkte inn på Luftkrigsskolen, noe som vil redusere erfaringsnivået betydelig. Å redusere lengden på høyere utdanning, samtidig som erfaringsnivået på elevene skal reduseres, tror vi er uklokt. Vi ønsker derfor å synliggjøre noen perspektiv på hvorfor en slik strukturell endring er uheldig.

DANNELSESPERSPEKTIVET

Det skal bety noe unikt å gå en krigsskole. Krigsskoleutdanning er kvalitativt annerledes enn et sivilt studium innen f.eks økonomi, psykologi eller historie. Forventninger og krav etter endt utdanning er annerledes. Offiserene skal utdannes til å håndtere noen av de dyreste, teknologisk sofistikerte og mest kraftfulle militære verktøy som finnes. De forventes å kunne ta kloke beslutninger på svært kort varsel, i svært krevende og uoversiktlige situasjoner. Beslutninger hvor de operative marginene ofte er marginale. Beslutninger med enorme konsekvenser. En feil beslutning under stress gjør at mennesker kan dø.

McKinsey og andre konsultantselskaper som har levert inn rapporter om de militære skolene, har ikke tatt høyde for profesjonens særtrekk og behov. I rapporten “Kvalitetssikring av forsvarssjefens fagmilitære råd – utdanning” som Sopra Steria avga til FD høsten 2015, ble det eksplisitt uttalt at man ikke hadde tatt hensyn til profesjonens behov: “Oppdraget skal ikke inkludere vurdering av kvalitative aspekter ved endring av dagens utdanningsmodeller”. De argumenterer for å dra langt større vekslers på sivil utdanning der blant annet lærertetthet og ressursbruk er mindre. Økonomi står i fokus.

KVANTITATIVE ANALYSER

Norske jagerflyskvadroner tenker annerledes. Kvalitet blir det sentrale. De vet hva feil medfører. Erfaringene er dessverre skrevet i blod. Mye av undervisning, kompetanse- og erfaringsoverføring skjer derfor mellom lærer og elev i forholdstallet én-til-én ute på skvadronen. Den erfarne utdanner den uerfarne. Det er det som kreves om en vil ha de beste flygerne. De som skal forvalte et av samfunnets kraftigste maktmiddel på en sikker, kompetent og klok måte.

Man forventes ikke å kunne håndtere skarpe situasjoner på bakken i Afghanistan etter å ha fullført en bachelorgrad i økonomi og ledelse ved BI. Ei heller

◀ Oberstløytnant Dag Henriksen leder luftmaktsavdelingen og er Norges første professor i luftmakt. Foto: FORSVARET

å være i stand til å deployere og operere en improvisert flyplass på det afrikanske kontinentet etter et oppdrag gitt av FN med alt det medfører av utfordringer. Forventningene til krigsskoleutdannede offiserer er annerledes. Det forventes at de håndterer krevende situasjoner. Da må de gis verktøyene de trenger for å håndtere utfordringene.

Fagpersonen utdannes av fagskolene. Her læres håndverket; hvordan operere våre avanserte våpensystemer både operativt og teknisk, og hvordan sikre og understøtte våre baser. Den tekniske utøvelsen, håndgrepene og prosedyrene står i sentrum.

Krigsskolene derimot, har en annen rolle. De skal utvikle lederne. De skal skape reflekterte, helhetstenkende, kunnskapsrike og kloke offiserer. Offiserer som har fått opplæring i jus og etikk. Som får mulighet til å fordype seg i hvilke erfaringer man har gjort seg med bruk av luftmilitære virkemidler slik at en slipper å gjøre samme feil på ny. Som får en inngående kjennskap til norsk og internasjonal politikk, slik at vi er sikker på at offiserene tar valg som er trygt forankret i overordnede politiske målsettinger. Offiserer som kan formulere seg skriftlig og muntlig på flere språk, og sikre augmentativ kraft og gjennomslag i viktige fora. Offiserer som forstår seg selv, som forstår de mennesker de er satt til å lede, og som forstår styrker og svakheter med den organisasjonen som oppdragene skal løses med. Kritiske og problematiserende offiserer som utfordrer det bestående fordi det bringer organisasjonen fremover.

Det koster å utdanne slike offiserer. Som en tidligere kollega (Nils Naastad) pleide å uttrykke det: "om du synes kompetanse koster – prøv inkompetanse". For "kostnaden" kan komme i ulike former. Kostnaden kan komme en natt etter vedvarende stress i et kampfly konfigurert med 2.000

▲ **Krigsskolene** skal utvikle lederne og skape reflekterte, helhetstenkende, kunnskapsrike og kloke offiserer.

Foto: FORSVARET

“Å redusere lengden på høyere utdanning, samtidig som erfaringsnivået på elevene skal reduseres, tror vi er uklokt”.

“Krigsskolene derimot, har en annen rolle. De skal utvikle lederne. De skal skape reflekterte, helhetstenkende, kunnskapsrike og kloke offiserer”.

punds bomber over tettbygde strøk i Libya; en feil beslutning av en skytter på helikopter i Afghanistan; i en ubåtjakt med et maritimt patruljefly i snøstorm over Barentshavet. De nærmeste årene vil vi bruke flere hundre tusen millioner kroner på ny teknologi. Men vi synes fortsatt at høyere utdanning er for dyrt. Det er bokstavelig talt et farlig resonnement.

LUFTMAKTPERSPEKTIVET

Forsvaret er i ferd med å kjøpe F-35. Det er et av verdens fremste kampfly med systemer som gjør det svært militært anvendelig. Det har medført økt fokus på å utnytte alle de muligheter dette våpensystemet har. “Et 5. generasjons kampfly krever et 5. generasjons Luftforsvar” har blitt en retorisk måte å uttrykke behovet for endring. Luftforsvaret erkjenner at kompetansen til å utnytte flyet foreløpig ikke er god nok.

Det synes å være en gryende bevissthet knyttet til at Luftforsvaret må styrke seg på det operasjonelle nivået. Vår kompetanse og evne til å drive målutvelgelse (hovedprosessen for å skape politisk og militær effekt, “targetting”) har blitt vesentlig svekket etter 15-20 år. NATO og USA har forestått strategi og operasjonell planlegging i de operasjoner Norge har deltatt i. Russlands opptreden i Ukraina har bidratt til at Norge og Luftforsvaret på ny tenker nasjonalt forsvar på en måte en ikke har gjort på nærmere 25 år. Med dette kommer en erkjennelse av at kompetanse knyttet til å drive krig mot en fiende inntil NATO er på plass krever noe helt annet enn å stille med noen få taktiske kapasiteter i internasjonale operasjoner.

Luftforsvaret er veldig gode på taktisk/sub-taktisk nivå. Tidvis blant de beste i verden. Dette må vi fortsette å hegne om og fortsette å utvikle. Der skoen trykker er først og fremst kompetanse på nivåene over. Vi må produsere høyt utdannede, kompetente, reflekterte og

▲ **Det koster** å utdanne kompetente offiserer, men har vi råd til å la være når vi investerer i svært kostbare plattformer med svært potente våpen? Konsekvensene for de beslutningene som tas av flygeren eller andre i beslutningskjeden kan få dramatiske konsekvenser.

Foto: Kongsberg

“De nærmeste årene vil vi bruke flere hundre tusen millioner kroner på ny teknologi. Men vi synes fortsatt at høyere utdanning er for dyrt. Det er bokstavelig talt et farlig resonnement”.

velformulerte offiserer som kan gå inn i sentrale posisjoner på NAOC, FOH og internasjonale hovedkvarter og oppnå den innflytelse og kunnskap som trengs på det fellesoperative nivå for å sikre klok utnyttelse av F-35 og andre systemer. Politisk og strategisk forståelse blir sentralt. Overordnende politiske målsettinger skal konverteres til å utvikle militær strategi og planer som sikrer at maktanvendelsen bidrar til å nå de politiske målsettinger. Offiserene må ha analytisk kraft og fleksibilitet til å håndtere situasjoner i krise og krig som vi ikke har øvd på.

Det er derfor vanskelig å forstå hvorfor en ønsker å redusere høyere utdanning i en tid hvor behovet erkjennes å være det motsatte. Vi tror tidligere sjef for krigsskolen Linderud, brigader Ingrid M. Gjerde, er inne på noe vesentlig når hun poengterer at kompetanse er den viktigste forutsetningen for operativ effekt: “riktige strukturer, moderne materiell og høy treningsstandard er viktig for den operative evnen, men ingenting er så viktig som solid kompetanse hos de som skal planlegge og lede operasjoner”.

LEDERSKAPSPERSPEKTIVET

Luftkrigsskolen har siden midten av 90-tallet praktisert officersutvikling/ledertutvikling som et eget fagfelt. Dette bygges opp med relevant teori, men først og fremst gjennom utallige små og større øvelser hvor kadettene får prøvd seg i stressmestring, teamutvikling, operativ planlegging, taktiske beslutninger, simulert deployering, krisehåndtering og ulike lederroller. Som

et ledd i læringsperspektivet gjennomføres muntlige og skriftlige debriefer og refleksjoner over egen læring.

Det er denne unike kombinasjonen av teori, praksis og refleksjon som gjør at tiden ved en krigsskole bidrar til å utvikle reflekterende og selvbevisste, men også faglig kompetente, offiserer med evne til helhetlig tenkning. Denne “helhetlige læringsarenaen” med mulighet for refleksjon mangler andre steder i karrieren. Ikke fordi vi mangler bevissthet om betydningen av det, men fordi tidsklemma, effektivitetsjaget og det rendyrkede taktiske fokuset fanger oss i hverdagen.

Årene på Luftkrigsskolen griper fatt i noe som ikke er en del av den systematisk organiserte læringen ved Luftforsvarets skvadroner og avdelinger. Erfaringene som kommer frem i refleksjoner er ofte preget av dyptgående tanker og sterke følelser erfart i operasjoner. Viktige erfaringer har ikke blitt delt ute på avdeling på grunn av angst for skam og avvísning, og sterke følelser har blitt holdt tilbake i frykt for at man ikke mestrer eller ikke fremstår sterk nok om man viser dem. Årene ved Luftkrigsskolen oppfordrer derfor den enkelte til å skape læring av vanskelige og tradisjonelt utilgjengelige erfaringer. Erfaringslæring er ikke noe nytt – det er vi gode på. Forskjellen er hvilken dybde erfaringer formidles på. Dette området, som så sårbart og nakent viser hvem du er og hva du føler når du skal prestere, er et svært viktig område å lære fra for å skape effektivitet i operasjoner. Det handler om å kjenne seg selv og sine reaksjoner. Det er ikke få offiserer som opp

gjennom årene har uttrykt hvor stor betydning slik erfaringsdeling har.

Kadettene avslutter med å skrive og fremføre sin egen lederfilosofi etter 3 år med gjennomgående luftoperativ grunnopplæring og lederutvikling ved Luftkrigsskolen. Utfordringen er at slike modningsprosesser er tidkrevende – særlig i ung alder. Alderen er her av vesentlig betydning fordi vår evne til planlegging, arbeidshukommelse og impuls-kontroll, og dermed også evne til å vurdere risiko, normalt ikke utvikles til et voksent modningsnivå før vi er omtrent 25 år. Det er også i dette aldersspennet vi har størst mulighet for å påvirke holdninger, atferdstilbøyelighet og selvoppfatning gjennom veiledning og tilbakemelding. Jo eldre vi blir, jo mindre tilgjengelig er vi for endring. Selv om offiserer delvis selekteres på noen av disse faktorene (høy planmessighet og lav nevrotisme) så er tiden ved Luftkrigsskolen av vesentlig betydning for å utvikle en “overconfident” 21 årig flygerkadett til en offiser som skal ha kunnskap nok og selvsinnstnok til å ta “strategiske” beslutninger i en presset situasjon over Norges eller andre lands territorium. Denne kunnskapsdannelsen og lederutviklingen bør ikke overlates til korte kurs eller en tidsklemt krigsskole. Studietiden på Luftkrigsskolen bidrar nettopp til dannelsen av den kunnskapsrike og selvbevisste offiseren som Luftforsvaret trenger. Vi bør ikke stille mindre utdanningskrav for å bli offiser enn vi stiller til profesjonsyrkene lærer (femårig mastergradsutdanning for lærere fom 2017), sykepleier eller politibetjent.

AVSLUTTENDE REFLEKSJONER

Forsvaret har lange og stolte tradisjoner innen utdanning. Krigsskolen ble etablert lenge før vårt første universitet og har en høy og berettiget status. Det våre elever lærer og erfarer gjennom tre år på våre høyskoler er preget av meget høy kvalitet. Respekten fra det sivile samfunn er viktigere enn vi kanskje reflekterer over i hverdagen. Tilliten det sivile samfunn har ift å betro oss med store ressurser, krevende oppdrag, og – til syvende og sist – verne om vår frihet. En slik tillit må aldri tas for gitt. Tillit må bygges opp systematisk over tid, men kan, som kjent, brytes ned raskt. Dette er en kostnad McKinsey og andre konsultantselskaper ikke regner på eller er opptatt av.

Utviklingstrekkene er bekymringsverdige. Andelen nordmenn med høyere utdanning fortsetter å stige voldsomt. I 1985 hadde ca 13% av befolkningen høyere utdanning. Tretti år senere har ca 32% av Norges befolkning høyere utdanning. Trenden i det sivile samfunn synes tydelig, men Forsvarets utvikling innen utdanning fremstår annerledes. I løpet av de siste reformene av Forsvarets utdanningssystem har Stabsskole I og Krigsskole II blitt fjernet. Nå skal tiden ved krigsskolene ytterligere reduseres. Vi tror ikke dette bidrar til økt tillit til offiserene, og vi tror ikke dette på noen måte er kloke valg for å sikre riktig og solid kompetanse i fremtiden.

En av utfordringene til den tidligere nevnte McKinsey-rapporten, er at den selektivt velger eksempler som passer med argumentasjonen. De finner det eksempel-

vis ikke nødvendig å nevne at flere av våre allierte legger ned betydelig mer tid og ressurser i utdanningen av sine luftoffiserer. USA har et fire års bachelorløp på US Air Force Academy før man starter flygerutdanningen. Canada og Australia har tilsvarende ordninger. McKinsey finner det heller ikke nødvendig å synliggjøre at Tyskland går motsatt vei hva angår utdanning. Tyske offiserer – inkludert piloter – skal ha syv års utdanning, og alle skal ha mastergrad. Tyskerne har sitt prestisjetunge Helmut Schmidt-Universität/Universität der Bundeswehr Hamburg, og viser til sin gamle forbundskanslers hoveddrasjonale for å styrke høyere utdanning i det tyske Forsvaret: “Aldri mer en dum tysk offiser”.

Vi argumenterer altså for at kvalitet er avgjørende. Det koster litt, men er den klokkeste investering vi gjør. Vi vet at det er riktig i operativ sammenheng. På taktisk nivå utdannes flygerne våre hos de beste. Vi reiser til “Red Flag”, øver med de beste, i de mest kompliserte scenarioene. Vi kjøper de beste flyene. Det koster, men er nødvendig dersom vi vil ha kvalitet. Vi forstår ikke hvorfor den samme filosofien ikke gjelder for høyere utdanning. Luftkrigsskolen har som ambisjon å være på internasjonalt toppnivå hva angår FoU og utdanning innen fagområdene luftmakt og luftmilitær ledelse. Noe annet duger ikke når nasjonen blant annet investerer så enormt i nye kampfly. Jeg tror alle i Luftforsvaret er enige med Helmut Schmidt: Vi ønsker heller ikke dumme norske offiserer. Vi blir neppe klokere av å redusere Luftforsvarets høyere utdanning. ■

Referanser: ref Jetset høst 2016 og forfatterne.

LUFTMAKTAVDELINGEN ANNO 2016

Luftmaktavdelingen består i dag av 14 medarbeidere – seks sivile, og åtte offiserer. Bedriftsidéen er å være et tverrfaglig kompetansesenter innen fagområdet luftmakt, som skal ha svært god kompetanse på sammenhengen mellom politikk, militær strategi, operasjonell planlegging og taktisk utøvelse av luftoperasjoner.

Luftmaktavdelingen skal levere undervisning, forskning og utvikling (FoU) innen fagområdet luftmakt på høyt internasjonalt nivå.

For å lykkes som kompetansesenter innen luftmakt må avdelingen besitte tverrfaglig (1) svært god operativ militær kompetanse, og (2) svært god analytisk (akademisk) kompetanse. Det er kombinasjonen av disse to som gjør oss faglig robuste.

Alle militære som tjenestegjør ved Luftmaktavdelingen har operativ erfaring (kampfly, AWACS, Luftvern, K&V, baseforsvar). Med ett unntak, har alle vært

en eller flere ganger ute i internasjonale operasjoner. Avdelingens operative erfaring fra skarpe operasjoner har økt voldsomt de siste 10 årene, noe som har bidratt vesentlig til kompetansøkningen.

Pr i dag har avdelingen en professor, og to nye søknader om å bli professor er til vurdering. Omtrent halvparten av avdelingen har førstekompetanse (tilsvarende doktorgrad (PhD)), og en ny doktorgrad leveres våren 2017. I tillegg er en ny søknad om førstekompetanse inne til vurdering. Dette innebærer at ca 60% av avdelingen har førstekompetanse ila våren 2017, og resten

har- eller er i ferd med å få Mastergrad. Det har vært en voldsom økning i akademisk formalkompetanse de siste 20 årene, som gjør at miljøet har levert FoU og bidratt til kunnskapsutvikling om norsk- og internasjonal bruk av luftmakt på svært høyt nivå. Der vi for noen år siden var i ferd med å etablere førstekompetanse, er vi nå i ferd med å etablere oss på professornivå. Luftmaktavdelingen alene kommer gjennomsnittlig til å produsere én professor i året de neste 4-5 årene. ■

HVORFOR EN LUFTMAKTS- AVDELING?

Kom vi eller gikk vi dit - de første steg til etableringen av Luftmaktsavdelingen og dagens seminar.

TEKST: GENLT (P)
EINAR SMEDSVIG

“Under Golfkrig 1 irriterte vi “lyseblå” oss over at rollen som ekspert i media ble ivarettatt av hæroffiserer som kommenterte luftkampene og analyserte luftkampanjen”.

Dagens Luftmaktseminar er på mange måter blitt Luftkrigsskolens flaggskip. Under noen korte og hektiske dager, er alt fokus rettet mot Luftforsvarets “reason d’etre”, Luftmakt. Seminar-deltakere og foredragsholdere fra inn- og utland utgjør et utrolig mangfold av offiserer på alle nivå, politikere, representanter fra forskningsmiljøer og tenketanker, akademikere og industriene. Men hva var bakteppe som la grunnlaget for “Luftmaktseminarets” utvikling, dagens ramme og innhold?

Det har neppe vært noen tvil om hvor forståelsen/kunnskapen om luftkrig og anvendelse av luftstyrker hører hjemme. Dette ligger i Luftforsvaret sjel. Men, hvordan har denne kompetansen blitt “organisert” i Luftforsvaret, hvordan ble den oppdatert og fornyet, hvordan ble opplæringen av egne offiserer gjennomført og hvordan ble luftmaktenes betydning kommunisert ut til alle i Forsvaret og til befolkningen generelt. Her er det nok mange oppfatninger. På det taktiske plan eksisterte kurser i inn- og utland, våpenseminarer, erfaringsoverføringer på avdelinger og teoretisk opplæring på Luftkrigsskole, Luftforsvarets Stabsskole og skoler i utlandet. Diskusjoner rundt “doktriner” og anvendelse av forskjellige typer ressurser avslørte ofte uenigheter også innad i Luftforsvaret. Andre forsvarsgrener hadde ofte et meget avvikende syn på luftstridskreftenes betydning og effekt.

MANGEL PÅ FORSTÅELSE FOR LUFTMAKT

Kampflystudien (1975) la mange og gode premisser for utviklingen og anvendelse av nasjonale luftstridskrefter ved innføringen av F-16. Her ble roller, doktriner og våpen mer eller mindre skreddersydd for det klassiske

kald krig invasjonsscenarioet i N-Norge. Så “falt muren” i 1989. Hvordan skulle Luftforsvaret innrette seg i den nye tid? Vel, ting tok tid. I 1994 uttalte FSJ: “intet farvel med invasjonforsvaret i Nord”. “Krisehåndtering” og utenlandsoperasjoner ble imidlertid nye og høyst aktuelle begreper. I samme tidsskrift kom GIL med følgende hjertesukk: “det er noe skremmende å registrere en viss mangel på engasjement og forståelse i visse militære kretser når det gjelder den økende betydning luftmakten har fått”.

Luftforsvaret deltok nå i “Red Flag” i USA (fra 1986). FWIT (fighter weapon instructor training) var etablert og ga norske flygere nye impulser. Og luftforsvars offiserer ble sendt til skoler i USA (Air War College og Air Command and Staff College). I sum økte dette Luftforsvarets kollektive forståelse og interesse for luftmaktsbegreper, anvendelse og luftmakt doktriner. Men, hvor ble dette samlet, debattert, diskutert og videreutviklet? Fikk “de lyseblå” kommunisert ut budskapet at moderne teknologi hadde formet luftmakten, både anvendelse og effekten? Neppe, noe som GILs “hjertesukk” viser.

GULFKRIGEN BLE ET SKIFTE

Men, så kom Gulfkrigen (Gulf I) i 1991, skoleeksempelet på bruk av luftmakt og anvendelse av den nye teknologi; presisjonsstyrte våpen og “stealth”. Med god hjelp av CNN fikk verden i “real time” se den enorme effekten. Det irriterte oss “lyseblå” at rollen som ekspert i media ble ivarettatt av hæroffiserer som kommenterte luftkampene og analyserte luftkampanjen.

Tidlig på 1990-tallet var “luftmakt”, doktriner, anvendelse, egenskaper og ikke minst begrensninger, blitt temaer som ofte ble omtalt både i militær fag-

presse, forsvarsdebatter og i media generelt. Det ble ganske klart for Luftforsvaret at det måtte tas et kraftig grep for å sikre og videreutvikle luftmaktskompetansen på det operasjonelle og strategiske nivået. En fornyet satsing på og revitalisering av hele tankegangen rundt luftmaktsbegrepet var tvingende nødvendig. En egen Luftmaktsavdeling skulle etableres. Luftkrigsskolen ble utpekt til og å forvalte Luftforsvarets "kompetanse innen luftmakt" og Luftmaktsavdelingen ble etablert. Denne avdelingen tok umiddelbare en rekke grep for å øke egen kompetanse innen luftmaktsbegrepet. En sterk faglig kompetanse internt på Luftkrigsskolen var en grunnleggende forutsetning for å etablere skolen som Luftforsvarets "tenketank" innen luftmakt og luftoperasjoner.

GULFKRIGEN BLE ET SKIFTE

Luftmaktsavdelingen ledes i dag av en professor/oblt og har akademisk tyngde i 5 doktorgrader. Den samme faglige kompetanse vil ligge i bunn i formidlerrollen utad i Forsvaret og til alle sivile aktører. Studieturer, opplæring i utlandet, kontakter med internasjonale anerkjente miljøer, bruk av internasjonale lærekrefter og formell utdanning til doktorgradsnivå er noen tiltak som metodisk ble gjort fra 1990-tallet. Dette, sammen med føringer fra GIL/LST og en raus forståelse for at dette krevde ressurser, resulterte i oppbygging av en akademisk standard på toppnivå, også vurdert med internasjonale øyne. Gjennom en omfattende

"modernisering" og strukturendring av "Luftoperativt kurs" (1991-1993) ble grunnlaget for dagens Luftmaktseminar (fra 1994) lagt. GILs Luftmaktseminar ble fra år til år videreutviklet gjennom kreativitet, valg av temaer, bruk av internasjonale foredragsholder på toppnivå og nasjonale topp-politikere, sammensetning av diskusjoner/paneler og sosialt samvær. Det etablerte seg som Luftforsvarets viktigste formidler og påvirker innen luftmaktsbegrepet. Større prioritet ble også lagt på tilstedeværelse av andre målgrupper, som offiserer fra Hæren og Sjøforsvaret samt politikere og forskere.

LUFTMAKTKOMPETANSE ER MED F-35

Gjennom en målrettet og bevisst kompetanseoppbygging over mange år fremstår i dag Luftmaktseminaret i en særklasse både som et synlig bevis på Luftforsvarets kompetanse, og som formidler av budskapet om luftmakt utad. Seminaret er på mange måter bare toppen av isfjellet av den "luftmaktskompetanse", som nå finnes på alle nivåer i Luftforsvaret. Med de fundamentale endringer innen begrepet og anvendelse av luftmakt som kommer med F-35, vil det bli tvingende nødvendig for Luftforsvaret å bruke nødvendige ressurser til å vedlikeholde og videreutvikle luftmaktskompetansen, og ikke minst, formidle denne både internt og eksternt. Dette kan bli en utfordring i en ny utdanningsmodell hvor Generalinspektørene "mister" sine respektive krigsskoler og utdanningen fra rekrutt til offiser kuttes med to år. ■

▲ **Gulfkrigen i 1991** var skoleeksempelet på bruk av luftmakt og anvendelse av den nye teknologi; presisjonsstyrte våpen og "stealth". Det irriterte oss "lyseblå" at rollen som ekspert i media ble ivarettatt av hæroffiserer. Noe måtte gjøres!

Foto: Shutterstock/Everett Historical

▲ **Luftmaktseminaret** trekker alltid gode foredragsholdere. Foto: FORSVARET

ULØNNET KADETT?

Forsvaret har i sitt virke den utfordringen at det aldri vet når, hvor eller hvordan det vil brukes i fremtiden. Derfor brukes det mye tid og enda mer penger når man ser på hvordan Forsvaret skal være i tiden fremover.

TEKST: KADETT
CHRISTIAN M. SEHM

En naturlig konsekvens av omstillingen er at også utdanning kommer under lupen til både ledelsen i Forsvaret og Regjeringen når planen skal vedtas. Det er likevel problematisk at utdanningen, og spesielt utdanningen av offiserer, får en vurdering som fremstår som både historieløs og korttenkt når det skal spares penger. Det er noen områder man ikke kan skjære ned på under dekke av at det satses på økt operativitet. Offisersutdanningen er et av disse. I denne artikkelen skal jeg diskutere konsekvenser ved å kutte ut lønn til kadettene på krigsskolene.

BILLIGERE PÅ BI?

McKinsey og andre har kommet med sine analyser, og det gjøres et arbeid av LST/U for å se på hele utdanningsmodellen. En måte å gjøre utdanningen av offiserer i Forsvaret billigere er å gjøre ledelsesbiten helsivil, rett å slett å outsource all lederskapsutdanning til sivile institusjoner som BI slik at krigsskolene kun skal ta seg av det operative og akademiske som er rent militærfaglig. At dette er en billigere modell er i beste fall tvilsomt unntatt hvis kadetten selv skal betale for plassen sin på BI. At dette blir gjennomført er lite sannsynlig og vil falle på sin egen urimelighet, men det er skremmende at det i hele tatt blir nevnt som en mulighet.

KONKURRANSE

Den andre åpenbare løsningen for å spare penger er å fjerne den største utgiften som følger en kadett gjennom hele utdanningen, nemlig lønna. Dette har

vært en av de store gulerøttene til mange befal som etterhvert har vurdert videre utdanning i Forsvaret. På mange andre områder kan Forsvaret rett og slett ikke konkurrere med det sivile fordi mulighetene i dagens Norge er store. Derfor har det å beholde grunnlønn under videreutdanning etter befalsskole vært en stor motivasjonsfaktor blant ansatte, selv om forsvarsledelsen muligens vil se annerledes på det og hevde at det ikke er lønna som er avgjørende for om folk velger krigsskole eller ikke. Det er sannsynlig at et befall som er ansatt etter pliktjenesten vil ønske seg en annen livstil enn under befalsskolen. Det betyr gjerne at man ønsker seg en plass å bo utenfor kasernen og i noen områder er det begrenset med forsvarsleiligheter. Siden befalet tjener gode penger på øvelser som et tilskudd til grunnlønna har han eller hun muligheten til å legge seg opp litt ekstra slik at det blir mulig å kjøpe seg en leilighet.

VIDEREUTDANNING BLIR VANSKELIG

Med lønn er det da mulighet for å gå videre med KS, selv om man er tilbake på grunnlønn uten øvelsetillegg. Det er fortsatt mulig å forsørge hjem og samboer forutsatt en avdragsfrihet på lån eller lignende. Hvis ledelsen nå forsøker å fjerne "kadettlønna" vil dette bli en umulighet, det er allerede trangt i budsjettet til en huseier, og det smerter allerede å gå ned mellom 150-200 000 kroner i lønn fordi man mister øvingstillegg når man begynner på krigsskolen.

Konsekvensene av å kutte ut lønn til kadetten er da ett av to. Den ene konsekvensen er at det blir mye vanskeligere å forsvare en videreutdanning av erfarent

“Er vi tjent med et offiserskorps som kommer ut i sitt virke uten noe faglig eller erfaringsmessig kompetanse utenom det som er tilegnet på skolebenken?”

befal, da 3 år uten lønn er helt urealistisk for å kunne leve et normalt liv i en by i Norge i dag. De insentiver som kan komme til å bli presentert for fremtidige kadetter kan ikke komme i nærheten av å dekke de behov som er nødvendige slik lønna gjør i dag, når også den allerede er på grensa. Følgekonskvensen er at vi da er garantert å få et offiserskorps som kun er rekruttert fra sivile studier eller et gjennomgående krigsskoleløp. Her kommer det presserende problemet: Er vi tjent med et offiserskorps som kommer ut i sitt virke uten noe faglig eller erfaringsmessig kompetanse utenom det som er tilegnet på skolebenken?

ERFARINGSDELING

Det som har fungert godt blant kadettene og som gjør krigsskoleutdanningen så bra som den er blitt, er akkurat den gode miksen av erfarent personell og nye unge lovende i en god mikks blant kadettmassen. På den måten har vi fått klasse miljø som preges av nye friske ideer og balansert med tunge erfaringer fra personell med årevis av erfaringer fra sitt virke i avdeling og krigsoperasjoner. Dette bidrar til en stor og erfaringsbasert faglig kompetanse blant alle kadettene supplert med veiledning fra instruktører og veiledere ved skolene. Jeg tror det er urealistisk at de ansatte ved skolene kan klare å tilby denne balansen og erfaringsdelingen selv om snittalderen på kadettene

▲ **Det er viktig at krigsskolene** også har kadetter med god operativ erfaring. Det er den gode miksen av erfarent personell og nye unge lovende kadetter som har gitt klasse miljø preget av friske ideer balansert med erfaringer fra avdelinger og krigsoperasjoner.

Foto: FORSVARET

“En måte å gjøre utdanningen av offiserer i Forsvaret billigere er å gjøre ledelsesbiten helsivil, rett og slett å outsource all lederskapsutdanning til sivile institusjoner som BI slik at krigsskolene kun skal ta seg av det operative og akademiske som er rent militærfaglig”.

synker ytterligere. Så er det også slik at erfaring gir integritet. Det er ingenting som blir respektert mindre enn en leder som ikke evner å gjøre jobben sin eller forstå hva sine undergitte egentlig går gjennom og trenger for å fungere i sitt virke. Derfor mener jeg at offiserer primært skal rekrutteres fra våre egne rekker med sersjanter. Selv om kadetter kan foreta et bransjebytte vil en kadett som har vært sersjant komme ut som offiser etter endt utdanning med en betydelig større tyngde ovenfor de som skal ledes. Han vil ha en forståelse for hvordan det er å være sersjant og hva som er viktig for dem. Soldater og sersjanter skal ikke nødvendigvis ha det store bildet i bakhodet hele tiden, men hvis offiseren heller ikke evner å skjønne at det er andre faktorer som har betydning for soldat og befal, så vil offiseren hele tiden ha antagelser som er langt unna realiteten på bakkenivå.

AVSLUTNING

Ved å kutte ut lønn for kadetter risikerer man å viske ut mangfoldet i kullene og sikre en overvekt av til dels svært unge mennesker som blir offiserer. Hvis ledelsen videre argumenterer med at vanlige folk lever godt på et vanlig studielån og at kadetten også skal klare seg med det, så er spørsmålet vårt tilbake: hvorfor ikke bare ta en sivil skole, for så å bli tilbudt 1,5 ganger så mye grunnlønn den dagen vi graderer? ■

KAMPKRAFT OG BÆREKRAFT, MEN HVA MED UTDANNINGSKRAFTEN?

Hvilke kompetansekrav bør stilles til ledere for en kampflyskvadron? Hvordan vil fremtidens utdanning tilrettelegge for å skape disse kompetente ledere?

TEKST: KADETT
MATHIAS HAUGEN MASKE

Jeg var 6 år gammel og tilskuer til et flyshow på Værnes. Den dagen startet min drøm om å bli flyger. Etterhvert som tiden gikk forsvant imidlertid håpet mitt. En jagerflyger er jo en supermann; flinke på skolen og perfekt i kropp og sinn. Jeg kunne tilby kun alminnelig evnenivå, spesielt i skoene, fysiske ferdigheter under middels og ferdigheter i tallrekker som Albert Einstein hadde i basketball.

Jeg valgte likevel å ta sjansen. Tromsø 2008, opptaksprøver til flyskolen, fase 1. Jeg opplevde en dag fullspekket med teoriprøver hvor jeg skulle konkurrere med skarpe matematikkstudenter og marinejegere – det beste nasjonen hadde å by på.

1,5 år senere satt kullet på flyskolen og feiret at de var funnet skikket til flygerutdanningen – og der var også jeg. Realiteten var en gjeng alminnelige mennesker. Noen hadde bestått videregående med et nødskrik, andre kunne knapt se en primus eller feltuniform uten å kjenne på panikkangsten. Det var ingen supermenn, det var helt alminnelige mennesker – men som evnet å jobbe hardt!

FORSTÅ POLITIKK OG STRATEGI

Befalsskole og krigsskole videreutdanner kampflygeren i rollen som reflekterende og respektable offiserer. Kampflygeren har opptil tre tonn sprengstoff under vingene. I den rollen skal man ikke bare være en

▲ **Grunnleggende ferdigheter** er en selvfølge, men å lede en kampflyskvadron krever langt mer enn å være en dyktig kampflyger. Foto: FORSVARET

korporal eller flyger, men en strategisk offiser. Det ultimate ansvaret for hvor våpenet treffer og hvem som dør ligger da i fingertuppene til en 23 år gammel fenrik. Forståelse for politikk, strategi og overordnede mål med kampfoperasjoner er derfor en viktig grunnleggende faktor for å kunne operere som kampflyger. Det kan sies at enhver kampflyger er en leder. Man skal lede seg selv i en tilstrekkelig grad og lede sin egen plattform.

For å lede en skvadron bestående av mange slike "ledere" må det stilles det krav langt utover et høyt allment evnenivå og felles kampflyutdanning. Jeg legger til grunn at kampflyskvadronens leder må være jagerflyger. Det betyr ikke at man må ha vært kampflyger for å kunne lede systemet kampfly skal virke inn i, men for å lede på ving- eller skvadronsnivå mener jeg man må være kampflyger. Dette for å kunne tilfredsstille de krav som er satt til å autorisere flyging, inspisere evner og kunnskapsnivå på både de flygendes teoretiske og praktiske ferdigheter. Som leder må man ha kompetanse til å kunne lede fra fronten; en kompetanse man i flyoperasjoner kun kan få ved å være flygende selv. Videre er det ikke uvesentlig å være en leder med respekt og autoritet hos sitt personell.

Ledere dannes ikke kun på bakgrunn av fagkunnskap og praktisk erfaring. Forsvaret må skape disse lederne slik at de kan virke utover det rent faglige. I den nye Langtidsplanen for Forsvaret (LTP) kan det virke som man går motsatt vei. I pkt 8.5 beskrives endringene som Regjeringen mener må til. Dette

er nesten utelukkende basert på økonomi – her skal spares! Kvalitet er ikke en vurderingsfaktor.

Fagkunnskap og erfaringsbakgrunn er ikke alene tilstrekkelig for god lederutvikling. I Luftforsvaret må vi skape, utdanne og videreutvikle ledere som virker langt utover det rent faglige.

KRITISK TENKNING

Ved Forsvarets befalsskoler er utdanning i stor grad rettet mot en kombinasjon av kritiske enkeltmannsferdigheter og lederskap. Dette er utdanningen som legger grunnlaget for det videre lederskapet og videre officersutdanning. På Luftkrigsskolen skal lederskapet videreutvikles og det er lite fokus på enkeltmannsferdigheter.

Studier ved en krigsskole består både av teori og praksis med grundige tilbakemeldinger og tid til egenrefleksjon. Øvelser som pågår over flere døgn, praktisk arbeid gjennom seminarer og ulike arrangement, egenutvikling og lederutvikling er alltid i fokus. Fag brukes som en bakgrunn for å etablere kritisk tenkning, forståelse av system og samvirke gjerne i en større sammenheng.

Kampflygere bygger enkeltmannsferdigheter over flere år. Først de kritiske militære enkeltmannsferdigheter ved befalsskolen. Deretter grunnleggende officersutdanning med ett år på Luftkrigsskolen etterfulgt av ca to år med flygerutdanning i USA. Dette følges opp med videreutdanning og øving på ferdigheter i flygende disipliner i Norge. Som et grunnlag kan man si at en kampflyger har gjennomført 5-6 års utdanning før han eller hun er kampklar vingmann. Dette fortsetter videre med utsjekker som flightlead på flere nivåer, instruktørutsjekk og ulike fly- og kampfaglige skoler. I det amerikanske luftforsvaret omtales alle som arbeider med flygende enheter som airmen, enten de er menig eller general. På samme måte er enhver offiser eller flyger i det norske Luftforsvaret en soldat. Soldaten og soldatferdighetene ligger til grunn for offiseren.

På samme måte som enkeltmannsferdighetene ligger til grunn for en soldat, et befal og en flyger, ligger det også til grunn for en offiser og leder. Deretter må man danne et tenkende og reflekterende menneske som er i stand til å lede på ulike nivå. Dette er krigsskolenes oppgave. Ved å bygge på erfaringer dannet som soldat (flyger), og ledende soldat (offiser), vil man kunne skape analyserende og reflekterende offiserer som klarer å løse oppdrag med hensyn til oppdragets art, sjefens hensikt, og de faktorer som ligger til grunn.

SIVILISERING?

I den nye LTP synes det å bli en dreining mot en mer sivilisering av utdanningssystemet, mer benyttelse av sivil kompetanse og sivilt samarbeid. Tjeneste som leder i Forsvaret krever mer enn å ha sett, lest og hørt om ledelse. Lederskapet, oppdrag og oppgaver må sees i sammenheng med overordnede mål, systemet må analyseres for å forstå de individuelle behov til eksistens, eller manglende behov for eksistens. Krig, kamp og strid er ikke matematisk, det er ikke

▲ **Med ny utdanningsmodell** vil det kunne bli færre flygere som vil gjennomføre påbyggende officersutdanning. Det er uheldig ettersom denne utdannelsen er vital for å kunne være en kompetent leder i Luftforsvaret. Foto: FORSVARET

er endelig svar eller en endelig løsning. For å finne veien til seier må lederen kunne samarbeide på tvers av grener, på tvers av nasjoner, på tvers av kulturer og på tvers av grad. Et grunnlag for slikt samarbeid bygges ikke gjennom bokstudier og eksamener. Det bygges gjennom praksis, erfaring, trening, diskusjon og motgang. Dette kan krigsskolene tilby. Og dette er kampflyvåpenet nå i ferd med å miste.

Årsaken til dette er ikke det faktum at Forsvaret går fra seks til en høyskole, men i at det legges opp til en større grad av sivilisering av krigsskolene. Samt det sørgelige faktum at officersutdanningen kuttes i tid. Det vil med ny utdanningsmodell være få flygere som faktisk vil gjennomføre den påbyggende officersutdannelsen. Denne utdannelsen er vital for å kunne være en kompetent leder i Luftforsvaret.

FREMTIDEN

På våre tre krigsskoler mottar kadettene i dag lønn under utdanning iht grad. LTP viser til Politihøyskolen hvor elevene ikke gis noen form for lønn og til Forsvarets Ingeniørhøyskole og Forsvarets Etterretningshøyskole hvor elevene godtgjøres som korporaler får så å påpeke den økonomiske gevinst som ligger i å fjerne lønn under utdannelsen. Derfor vil nå Regjeringen fjerne lønn under utdanning, men pliktjenesten skal opprettholdes.

Jeg ikke vet om den nye insentivløsningen medfører at man vil gjennomgå hele flygerutdanningen (fra befalsskole til fullført utdanning i USA) med 1G (92.000 kr) pr år som kompensasjon, nivået foreslått i LTP. Dersom det blir slik vil det vanskelig å begrunne 12 pliktår etter endt utdanning. Deretter kommer påbyggende utdanning. Etter endt utdanning i Norge

er det vanlig å fly 4-6 år før en kampflyger søker Luftkrigsskolen for videreutdanning. Dette er en periode der flygeren ofte har kjøpt bolig og kanskje etablert familie. Å gå fra officerslønn og ned til 1G vil gjøre slik påbyggende utdanning ekstremt lite attraktivt. Det er allerede flygere i dag som istedenfor å fullføre krigsskoleutdanningen har fått godkjent sin utdanning i USA og sitt år på krigsskole som en bachelor. De har senere, parallelt med full jobb, gjennomført en sivil mastergrad. De vil, sammenliknet med en flyger som får to år avbrudd fra flyging ved å fullføre krigsskole uten lønn, ha to års ekstra erfaring som flyger, og en master istedenfor en bachelorgrad. Når den krigsskoleutdannede offiseren senere skal bygge på med stabsskole vil dette medføre ett til to år ute av aktiv tjeneste igjen. Den "sivilt utdannede offiseren" vil kunne gjennomføre et påbyggende kurs av ca 5 mnd varighet og oppnå samme status.

Slik sett er det ingen gode argumenter for å gjennomføre påbyggende krigsskoleutdanning for en kampflyger fra 2018/19. For Luftforsvaret vil dette gi offiserer med lavere forståelse for andre kapasiteter, lavere forståelse for systemet Forsvaret består av, systemet Forsvaret virker i, og et lavere officersmessig evnenivå. Krittisk kompetanse for en kampflyger er ikke etos. Enhver person som orker å jobbe hardt og har de rette egenskaper kan bli flyger og bygge den kompetanse som trengs. Det Luftforsvaret og kampflyvåpenet trenger er tenkende, analyserende offiserer. Det er krittisk kompetanse for Forsvaret, for Luftforsvaret og nasjonen Norge. Med den foreslåtte endringen i utdanningssystemet sett i lys av de eksisterende trendene i kampflyvåpenet synes dette dessverre ikke å være fremtiden. Det bekymrer meg! ■

OM FÅ ÅR VIL DET KUN VÆRE OMKRING 30% OFFISERER BLANT MILITÆRT ANSATTE I FORSVARET!

**DET ER SVÆRT VIKTIG AT KADETTENE SAMLER SEG I ÉN
FORENING SOM KONSENTRERER SEG OM ANSATTE MED
KRIGSSKOLE ELLER ANNEN AKADEMISK KOMPETANSE!
DETTE HAR KOL GJORT SIDEN 1909.**

KOL tilbyr selvsagt også:

- ▶ utmerket medlemservice
- ▶ støtte innenfor personellsaker (lønn, rettigheter mv)
- ▶ en av landets aller beste bank og forsikringsavtaler
- ▶ studieturer med attraktivt og faglig innhold.

**Kontingenten for kadetter er kr 30,- pr mnd.
Meld deg inn i KOL på www.kol.no**

KOL
Krigsskoleutdannede
offiserers landsforening

ON DETERRENCE

‘Everything in war is very simple. But the simplest thing is difficult.’ Carl Von Clausewitz

WRITTEN BY: DR KĖSTUTIS PAULASKAS

Deterrence is a relatively simple idea: one actor persuades another actor – a would-be aggressor – that an aggression would incur a cost, possibly in the form of unacceptable damage, which would far outweigh any potential gain, material or political. The involvement of at least two actors makes deterrence a complicated social interaction. It is very much about human nature, psychology and basic human emotions: fear, courage, trust, lust for power, and revenge.

Elevate all this to the level of state actors, with all the intricacies inherent in

statehood and statesmanship, add the stakes of national survival, add nuclear weapons to the mix, and deterrence becomes a highly complex, volatile, intangible, but also combustible concept.

FROM DETERRENCE BY DENIAL TO DENIAL OF DETERRENCE – AND BACK

During the Cold War, NATO pursued deterrence by punishment and deterrence by denial. Deterrence by punishment was based on the notion of ‘unactable damages’, including through massive nuclear retaliation for any Soviet attack – conventional or nuclear. Deterrence by denial was about making it physically difficult for the aggressor to achieve his objective, which NATO pursued

through forward defence at its eastern border with the Soviet Union.

After the fall of the Berlin Wall, a long period of denial of deterrence followed. The Alliance dramatically downsized its forces (conventional and nuclear) and persistently reduced defence spending. It also shifted its overall paradigm from territorial defence, including forward defence conducted by large and heavy formations, to out-of-area crisis response, underpinned by expeditionary capability based around more deployable but also smaller and lighter units.

Along the way, the Alliance’s know-how of deterrence, including planning, exercises, messaging and decision-making has not been at the centre of NATO’s attention. And for good reason: the post-Cold War security environment demanded such a change in focus. The Alliance had to focus on crisis management – from conflict prevention, to peace enforcement, peacekeeping and

▲ **Deterrence is back.** A good indicator is to compare the number of times the word 'deterrence' occurs in the respective communiqués of the 1999 Washington Summit (precisely once) and the 2016 Warsaw Summit (28 times). It was one of two interrelated themes in Warsaw: first, strengthened deterrence and defence for protection of the Alliance's citizens; second, from this position of strength, projecting stability beyond Alliance borders. Photo: USMC

“However, NATO may have turned the corner: collectively, Allies’ defence expenditures have increased in 2016 for the first time since 2009. In two years, a majority of Allies have halted or reversed declines in defence spending in real terms”.

stabilization – first in the western Balkans and later also in Afghanistan.

Today, deterrence is back. A good indicator is to compare the number of times the word 'deterrence' occurs in the respective communiqués of the 1999 Washington Summit (precisely once) and the 2016 Warsaw Summit (28 times). It was one of two interrelated themes in Warsaw: first, strengthened deterrence and defence for protection of the Alliance's citizens; second, from this position of strength, projecting stability beyond Alliance borders.

The year 2014 was a turning point due to Russia's aggression against Ukraine and the change of borders in Europe by force, and the rise of so-called Islamic State (or Daesh) in Syria and Iraq.

As an initial response, NATO took steps to boost its political and military responsiveness, and to increase the readiness of its forces. As part of the Readiness Action Plan (RAP) measures have been taken – on land, at sea, and in the air – to reassure Allies in the eastern part of the Alliance.

Moreover, a series of longer-term measures have been launched to adapt NATO's forces and command structure, so that the Alliance will be better able to react swiftly and decisively to sudden crises. Such adaptation includes enhancing and tripling the size of the NATO Response Force, enhancing Standing Naval Forces, developing a more ambitious exercise programme, accelerating decision-making and improving planning processes. While the RAP has been mostly implemented, it is clear that NATO continues to face a new strategic reality: an arc of uncertainty and instability around its periphery, which requires further adaptation.

TWO TRIGGERS

The decision to strengthen the Alliance's deterrence and defence posture was triggered by two developments. The first was Russia's military doctrine, the scale and pace of its military modernisation, and above all, its aggressive rhetoric, aggressive actions against neighbours, and increased military activity and provocations close to NATO's borders.

Russia's seamless employment of all tools and capabilities at its disposal – from hybrid activities, to conventional military threats and nuclear saber-rattling – has been especially disconcerting for Allies, since it appears to lower the threshold for the use of nuclear weapons in Russia's approach to conflict. The deployment of Anti-Access/Area Denial capabilities that reach into NATO territory and international airspace and waters – from the High North, through the Baltic and Black Seas to the eastern Mediterranean – has added further complication, not least in terms of NATO's freedom of movement.

The second development that triggered the strengthening of the Alliance posture has been the rapid degradation of the security situation in the South. Failed states and civil wars, the spread of Daesh and its attacks on the population of Allied cities, and the massive refugee flow towards Europe, taken together, have created a significant strategic challenge to the Alliance.

Deterring and defending against a non-state actor with state-like capabilities and aspirations, such as Daesh, has presented a particularly complex conceptual as well as practical challenge to the way deterrence and defence has been traditionally conceived by Allies.

Importantly, while different in nature, both challenges can significantly affect the security of all Allies, and each requires a 360-degree approach to security. Russia's propaganda and espionage is targeted against the Alliance as a whole, and Russia pursues military activities and tests of sovereignty in the East, the South, but also in the North Atlantic. Likewise, the massive migration, as well as the propaganda, recruitment and terrorist attacks perpetrated by Daesh affect, directly or indirectly, the security of all Allies.

THE THREE C'S OF ALLIANCE CREDIBILITY

In light of this changed and evolving security environment, Allies agreed at Warsaw to *'ensure that NATO has the full range of capabilities necessary to deter and defend against potential adversaries and the full spectrum of threats that could confront the Alliance from any direction.'*

As a means to prevent conflict and war, credible deterrence and defence is essential. To this end, Allies have developed a broad approach, which draws upon all of the tools at NATO's disposal: from civil preparedness and national forces as first line of defence, to cyber defence, missile defence, conventional forces, and nuclear deterrence as the fundamental guarantee of Alliance security.

Credibility is essential for successful deterrence. Alliance credibility can be pictured as a three-legged stool, comprising cohesion, capability and communication. Take away one leg, and the stool topples over.

• COHESION

With the existential threat posed by the Soviet Union gone, the Alliance's unity and solidarity have not been truly tested over the last two decades. Russia's resurgence, however, and the pressure of the southern challenges, have brought Allies closer together.

As a clear signal of solidarity, all Allies have contributed to measures to reassure Allies in the eastern part of the Alliance and have also agreed a set of tailored measures to assure Turkey in the south.

The round table of the North Atlantic Council is a powerful multiplier of solidarity. Although there are perpetual intra-Allied debates and discussions on details and costs, once forged, NATO's consensus is rock solid. Russia's persistent effort to undermine this solidarity has actually reinforced it.

• CAPABILITY

Robust military capability is another indispensable element of credible deterrence. Despite significant military downsizing and defence spending cuts over many years, NATO remains the most powerful military alliance in the world. No country or group of countries could seriously challenge NATO in a direct major conflict.

However, this does not mean that potential adversaries could not be tempted to exploit an apparent time-space advantage, reinforced by Anti-Access/Area Denial capabilities, on the Alliance's periphery. After all, at least one potential adversary has been actively exercising such scenarios, and tested them in real-time.

This is why NATO decided to enhance its forward presence in Estonia, Latvia, Lithuania, and Poland, and to establish a tailored forward presence for the Black Sea region. The multinational nature of this enhanced forward presence creates a tripwire function

necessary to signal to the potential adversary that any aggression against an Ally will be met by NATO military forces from across the Alliance, and from both sides of the Atlantic. This is to avoid any ambiguity or misunderstanding, and to make it clear that a potential aggressor would be engaging in a conflict not with, for example Estonia or Poland, but with NATO as a whole.

Together with the national home defence forces, the forward deployed battlegroups would also form an important element of defence in these countries. They would be quickly reinforced by the Alliance's NATO Response Force and, if needed, the follow-on reinforcing forces.

In the case of a major conflict scenario, reinforcement enabled by high readiness, deployability and sustainability of Allies forces remains the central element of NATO's defence strategy. From an operational perspective, this is essential to ensure timely availability of Allied forces where and when needed, rather than fixing the Alliance's forces in one theatre.

The South represents a different kind of challenge and requires a different approach to deliver a comprehensive effect of assurance and protection of Allies, and deterrence of potential adversaries. Here, NATO is adapting through a combination of robust intelligence surveillance and reconnaissance capability for strategic anticipation; an expeditionary capability to respond rapidly to any developing contingency; and enhancing the defence capacity of partners in the region to provide for their own security.

Ultimately, NATO's entire command structure and force structure – as well as Allies, individually and collectively – need to be prepared and ready to defend each other from any threat from any direction.

• COMMUNICATION

NATO's resolve needs to be clearly and unambiguously communicated to avoid misunderstanding and miscalculation by any potential adversary. A good example of such communication is the speech delivered by Secretary General Jens Stoltenberg at the Munich Security Conference in February 2016.

He underscored that Russia's rhetoric, posture and exercises of its nuclear forces, aimed at intimidating neighbours, is undermining trust and stability in Europe. While reminding the audience that NATO's deterrence 'also has a nuclear component', he noted that for NATO, 'the circumstances in which any use of nuclear weapons might have to be contemplated are extremely remote.' But he also emphasised that 'no one should think that nuclear weapons can be used as part of a conventional conflict', as 'it would change the nature of any conflict fundamentally'. In other words, Russia would not be allowed to escalate its way out of a failing regional conventional conflict through a limited use of nuclear weapons.

Allies conveyed the same message in the Warsaw Summit Communiqué by stating that "if the fundamental security of any of its members were to be

threatened however, NATO has the capabilities and resolve to impose costs on an adversary that would be unacceptable and far outweigh the benefits than an adversary could hope to achieve."

The Communiqué as a whole should be read as a clear and comprehensive public statement on NATO's aims and intentions, including with regard to deterrence and defence. It can be safely assumed that it is not only read by Allied audiences, but also by potential adversaries.

THE CHALLENGES OF CONTINUOUS ADAPTATION

The Warsaw Summit is neither the beginning nor the end of the Alliance's adaptation. It is, however, an important waypoint towards a strengthened Alliance deterrence and defence posture. As work progresses, it will need to address a number of challenges.

The price tag: Freedom does not come free. Two per cent of Gross Domestic Product (GDP) should not appear an insurmountable target for the richest club of countries in the world. But NATO still has a long way to go: only five Allies currently meet the NATO guideline to spend a minimum of two per cent of their GDP on defence, and only ten Allies meet the NATO guideline to spend more than 20 per cent of their defence budgets on major equipment and research and development.

However, NATO may have turned the corner: collectively, Allies' defence expenditures have increased in 2016 for the first time since 2009. In two years, a majority of Allies have halted or reversed declines in defence spending in real terms.

Dialogue: Allies made clear in Warsaw that deterrence has to be complemented by meaningful dialogue. NATO remains open to a periodic, focused and meaningful dialogue with a Russia willing to engage on the basis of reciprocity in the NATO-Russia Council. The aim is to avoid misunderstanding, miscalculation, and unintended escalation, and to increase transparency and predictability.

These efforts, however, will not come at the expense of ensuring NATO's credible deterrence and defence. Although Russia has yet to stop its aggressive rhetoric, hybrid meddling in neighboring countries and provocative military activities around NATO borders, let alone reverse its illegal annexation of Crimea, NATO remains ready for dialogue. The recent meetings of the NATO-Russia Council illustrate the importance of such a dialogue.

Non-state actors: Deterrence theory assumes the rationality of actors. Reality curtails that rationality in two major ways: first, any interaction between two rational actors often produces sub-optimal and irrational outcomes. Second, different actors adhere to different notions of rationality. A modern, democratic state actor will not be able to judge what a terrorist group, such as Daesh, deems 'cost', 'benefit' or 'unacceptable damage'.

Deterrence, defence against and, ultimately, defeat of such actors, requires a broader approach and a concerted effort by the international community.

"Despite significant military downsizing and defence spending cuts over many years, NATO remains the most powerful military alliance in the world. No country or group of countries could seriously challenge NATO in a direct major conflict".

▲ A strengthened deterrence and defence posture will ensure that NATO can continue to fulfil its responsibility and no one should doubt NATO's resolve if the security of any of its members were to be threatened. Photo: US Navy

To address the root causes of instability in the Middle East and North Africa, which has spawned groups like Daesh and its affiliates, NATO is enhancing its contribution to the broader efforts of the international community to project stability through crisis management, partnerships and capacity building programmes for the partners in the region. A series of measures have also been agreed to respond to the threat posed by Daesh and similar groups, including ensuring that this threat is appropriately monitored and assessed and that relevant plans are kept up to date.

Overall coherence: Finally, in the longer run, NATO will need to consider the overall coherence of its evolving deterrence and defence posture. This includes capabilities, exercises, and plans, across all domains – air, maritime, land and cyber, missile defence and nuclear. NATO leaders took important decisions in this regard at the summits in Wales as well as Warsaw. Implementation is now underway.

However, while NATO continues to adapt to new threats and challenges, one thing remains constant: the greatest responsibility of the Alliance is to protect and defend its territory and populations against attack, as set out in Article 5 of the Washington Treaty. A strengthened deterrence and defence posture will ensure that it can continue to fulfil that responsibility and no one should doubt NATO's resolve if the security of any of its members were to be threatened. ■

ABOUT THE AUTHOR.

Dr Kęstutis Paulauskas works in NATO's Defence Policy and Planning Division. He previously held various positions in Lithuania's defence ministry and was a lecturer at the Institute of International Relations and Political Science, Vilnius University. He has written a number of books and articles on security and defence issues.

This article was first published at NATO.int

“The deployment of Anti-Access/Area Denial capabilities that reach into NATO territory and international air-space and waters – from the High North, through the Baltic and Black Seas to the eastern Mediterranean – has added further complication, not least in terms of NATO's freedom of movement”.

FUTURE TECHNOLOGY AND THE IMPACT FOR DEFENCE PLANNING

The last few years have been some of the most remarkable in terms of the diversity and speed of change in the threat landscape for Western nations. No-one could have foreseen the rise of ISIS, the re-emergence of Russian expansionism, terrorist attacks in European cities, an epidemic in Africa, major cyber-attacks on governments and industry, and large-scale refugee movements across Europe.

BY: ANDREW TYLER,
CHIEF EXECUTIVE,
NORTHROP GRUMMAN
EUROPE

Faced with such a bewildering array of threats and with no reasonable knowledge of what will come next, how does any nation or coalition of nations (NATO) decide how to invest its scarce resources to best protect its citizens, homeland, and allies?

Almost exactly 100 years ago there was a 'horse and tank' moment, when it became clear that new technologies were making the methods of warfare of the past redundant. Today we are having another 'horse and tank' moment although this time it is much more complex. In the past 15 years, we have seen a number of transformational technologies. Such capabilities include autonomous systems (especially unmanned air systems), high precision munitions, unparalleled airborne intelligence gathering sensors, high bandwidth networking and communications, and cyber-attack as a weapon. While these capabilities have been introduced into defence and security inventories, the less effective capabilities they have superseded remain.

While there is probably a good argument for European nations to increase defence spending, and indeed such a commitment has been made at recent NATO Summits, this alone will not aid the defence planner allocating precious resources to achieve maximum impact. The answer lies in two words: 'agility' and 'effect'.

Nowadays we talk about capabilities rather than equipment, but we should be moving beyond considering 'capabilities' in our defence planning. We should be moving to effects-based planning.

Effects-based planning looks at the ultimate defence and security effect that is desired and then, in the context of that threat, determines the most effective way of delivering the effect. As an example, many times in recent decades the response to an adversary has been the use of air strikes. The effects of these have often been variable, and while delivering some military utility, have sometimes had unintended consequences that have only served to make a security situation worse.

By contrast, intelligence gathering techniques can be used to provide incontrovertible evidence to build international pressure to persuade a nation to dismantle unlawful capabilities. This might be called '21st century deterrence'; the use of highly advanced sensor systems – including space-borne, airborne and others – to gather temporal and spatial information that provides an extraordinary and undeniable picture of what is going on, often without even entering the air-space of the country concerned and certainly without the risk to one's own forces. The sort of airborne assets used to gather this intelligence have very broad utility. They can be surveilling the unwarranted incursion of a foreign country into a friendly nation one day, and then covering the location of a major humanitarian disaster the next. It is assets like these that provide new ways of defeating old threats while at the same time providing great utility against a wide range of threats.

This brings us to 'agility'. Recent years have illustrated the difficulty in predicting the nature, scale, and geography of the defence and security

threats we face. This leaves the defence planner with a dilemma. Building a plan on such uncertainty is extremely difficult and almost certain to be wrong. Even scenario-based planning would be defeated by the range of threat scenarios. Instead the defence planner needs to consider agility as a primary objective; the ability to utilise resources in the most flexible manner possible. Those capabilities that are likely to be most valuable are the ones that can provide utility in the widest range of scenarios. Such a perspective applied across the defence and security capability spectrum readily identifies those capabilities that have application in only a narrow set of circumstances. Judgements are required as to whether this application is critical – a nuclear-nation might consider their strategic nuclear deterrent in that category – or whether the price paid for this limited utility is outweighed by other capabilities that can offer a much wider application across the threat spectrum such as cyber, air ISR, special forces etc.

Over the decades the nature of warfare has changed radically. Once upon a time we engaged in hand-to-hand centric warfare. This evolved to mounted-centric warfare as vehicles became pervasive. This was followed by stand-off centric warfare as our ability to project force over distance dominated. Today we would appear to be witnessing the rise of intel-centric warfare. In future delivering the effects we desire against the threats we face will rely heavily on intelligence gathering, dissemination, and use through multiple channels ranging from diplomatic to kinetic. The word 'intelligence' is being used here

in the widest sense covering the whole spectrum of IMINT, SIGINT, ELINT, GEOINT and OSINT. It is through the fusion of these sources, in real-time that we will be able to provide a timely and high fidelity picture of our threat, whether that be the actions of a monolithic state, or a tiny terrorist cell. The enablers for this intel-centric warfare are already here; our challenge is how to harness them. The first challenge is getting the sensors positioned where you need them. The second challenge is networking these sensors to be able to deliver huge quantities of data to where it is required. Lastly we need to be able to find the needles in the fields of haystacks. This is possibly the greatest challenge – the timely processing, exploitation and dissemination of massive quantities of data. The buzzword is 'big data analytics'; the ability to ingest vast quantities of data and convert it to actionable intelligence. While many sectors are developing big data analytic techniques, few can be as challenged as the defence and security sector whose diversity of data sources, volume of data, and need for high-speed processing to deliver highly time-sensitive intelligence presents an enormous task.

We face a time of major transition in which defence planners need to play a central role in the transformation of defence and security capabilities, taking the tough decisions to respond to a dramatically different threat environment, and to take advantage of new technologies that can revolutionise the way in which we deliver effect. In doing so we will increase our security and reduce the costs in doing so.

▲ **In future**, delivering the effects we desire against the threats we face will rely heavily on intelligence gathering, analysis, dissemination, and use through multiple channels.

Photo: Northrop Grumman

CLOCKWORK JOINT HELICOPTER COMMAND OPERATING IN THE HIGH NORTH

For the last 47 years, the Commando Helicopter Force and latterly the Joint Helicopter Command has been deploying to RNoAF Bardufoss, to conduct their Cold Weather Training in support of 3 Cdo Bde Royal Marines at Clockwork JHC. 21st October the new facilities was formally opened.

**BY: DAVE J WEST, MAJOR
RM, OFFICER COMMANDING
CLOCKWORK BARDUFLOSS**

On 21st October 2016 saw the official handover of the new Clockwork JHC (Joint Helicopter Command) facility at RNoAF Bardufoss. The ceremony was attended by Commander JHC, Major General Felton CBE, Air Commodore Tolft from DIO and Col Rasmussen 139 Air Wing Commander, as well as the Deputy Mayor of Malselv and other local and military dignitaries. The development has delivered a new galley and dining facilities, Single Living Accommodation (SLA) for 250 personnel, Admin and Aircrew briefing facilities. This major project has seen close corporation between Defence Infrastructure Organisation (DIO) Europe, JHC, CHF, Norwegian military and local authorities and the prime contractor Ramirent. The project has been delivered in record time with the building work starting on 6th June 16 (Demolition Day) were the old Clockwork living site was demolished to make way for the new buildings with the Clockwork Enablers moving into their accommodation on 21st Oct 16. This has been a massive achievement to deliver this considerable rebuild in the time frame to ensure that CW training is able to be conducted this winter. Although not all the buildings have been handed over at this stage, enough accommodation and life support will be ready for

◀ **Royal Navy Sea King** Mk4 helicopter pilots and aircrews from Commando Helicopter Force (CHF) carry out a load lifting exercise as part of their Arctic flying training in Norway in 2012.

Photo: UK Ministry of Defence

▲ **Commando Helicopter Force** Merlin Mk3 helicopters from 846 Naval Air Squadron on exercise with Royal Marine Commando's from Whisky Company 45 Commando near Harstad northern Norway.

Photo: UK Ministry of Defence

training to start on 12 Nov 16, with the Tent Group Commanders Course, with the first aviation elements arriving in mid-January.

HISTORY

Commando Helicopter Force and latterly the JHC has been deploying to RNoAF Bardufoss, which is situated 200 miles inside the Arctic Circle for the last 47 years to conduct their Cold Weather (CW) Training in support of 3 Cdo Bde Royal Marines at Clockwork JHC. Over 16000 personnel have been trained to operate and fight in the harsh CW environment and 10 different aircraft types have operated from Clockwork and flown an estimated 40,000 hours. This new development ensures that JHC units are able to deploy and train in this very arduous environment for the foreseeable future for contingency operations worldwide and in support of our NATO and our Norwegian allies.

CLOCKWORK JHC

Clockwork JHC Mission is to "Provide survival and operational training and support facilities to enable aviation capable units and support arms to survive, operate and fight in the extreme C2 environment". Clockwork Enabling team is made of 70 personnel with a Command Element led by an Aviator with flying experience in the arctic environment. Other elements that support training output are a Logistic Department which includes chefs, stores assistants, medical staff and service police. Ground Training has its own dedicated team lead by Commando Helicopter Force Ground Training office, supported by Royal Marine Mountain Leader 1 as well as a Signals section that provide safety communications for the Cold Weather Survival Course (CWSC) and a motor transport section. An Air Engineering department provide engineering training and advice to visiting detach-

ments. The Clockwork enablers deploy for approximately 5 months to cover all the training evolutions for the winter period and provide a "Plug and play" facility for visiting detachments.

COLD WEATHER SURVIVAL COURSE/DRIVER TRAINING

Although the primary output of Ex CLOCKWORK is the Aircrew Environmental Qualification (EQ), the Ground Training syllabus enables Aircrew, Engineers and support staff to safely operate in the Extreme Cold Weather Environment that is Northern Norway.

Ground Training is split into two main areas; Driver Training and the Cold Weather Survival Course (CWSC). Both are delivered by internal instructors and focus on enabling the flying and maintaining element of the CLOCKWORK deployment.

Heading the Driver Training syllabus is the Commando Helicopter Force lead instructor. A veteran of numerous deployments to Norway, he ensures that Aircraft detachments and course providers have enough suitably qualified drivers on the General Service Land Rover Defender and the BV206 over-snow tracked vehicle. Each course is 1 week in length and includes varied terrain and visibility serials and a session on an ice skid pan.

The CWSC is run by a Royal Marine's Mountain Leader Class 1, and another veteran of Norway. The CWSC is 6 days in length and is designed to teach Aircrew, Engineers, Chefs and other enablers how to Survive, Move and Fight in Extreme Cold Weather. The training culminates in a night in a "Quincee" survival shelter and a dip in the ice to experience the famous Ice Breaking Drills.

Ground Training is enduring throughout the deployment and this year up to 300 personnel from the British Army, Royal Navy and Royal Air Force can expect to be trained.

◀ **A Royal Navy Sea King Mk4 helicopter** from 845 Naval Air Squadron is pictured landing at a forward operating base during an exercise in northern Norway in 2013.

This image was the winner of the Maritime Air Prize, part of the Peregrine Trophy 2013 competition for Royal Navy photography. The prize was awarded for the best photograph of one or more Royal Navy helicopters, this category is specifically for rotary wing images.

Photo: Crown Copyright

ENGINEER TRAINING

On completion of survival training aircraft engineers receive cold weather engineering training, covering the hazards associated with working on aircraft outdoors in extreme conditions. This training includes the erection of improvised shelters and the use of Dantherm heaters within a makeshift shelter to form a heated working area. In addition to this the engineers are taught specific limitations and requirements associated with their own aircraft type. This includes aircraft operating limits, known problems associated with extreme cold and an appreciation of how challenging even simple engineering tasks become in an arctic environment.

MOBILE AIR OPERATIONS TEAM (MAOT)

Personnel from the Commando Mobile Air Operations Team (MAOT) deploy each winter as part of the Ex CLOCKWORK enabling staff in order to support flying training.

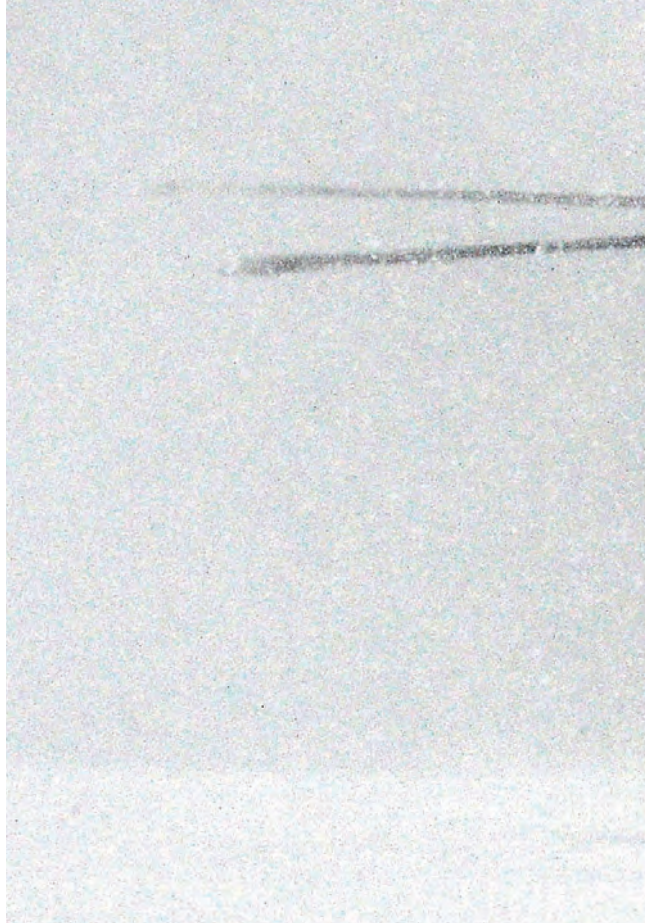
MAOT's primary duties are to select and operate Helicopter Landing Sites (HLS) in the Bardufoss area, ensuring they are safe by marking them with lights and providing the aircrew with terminal guidance by radio. They are also able to conduct training for other supporting elements giving them the ability to reconnoitre HLSs and build under slung loads to be lifted by helicopter. During this winter 16/17, MAOT will be providing one person to assist with the Cold Weather Survival Course as a Tent Group Commander.

As well as enabling training for air and ground crews, MAOT's deployment to Norway serves well to keep our own skills fresh for our operational role of HLS FIND ahead of any amphibious operation.

AVIATION TRAINING

This year will see two aviation Detachments from the Joint Helicopter Command deploy to Bardufoss for up to 3 months to learn the necessary skills to fly and operate in the arctic. Merlin and Chinook crews will be taught the skills to operate their aircraft in extreme cold temperatures. Landing techniques in recirculating snow, both day and night and on NVD are learnt as well as under slung load training. Operating in mountainous terrain, low level navigation and bad weather flying techniques are demonstrated as well as emergency handling skills over snow cover terrain are imparted to enable aircrew to safely operate in this harsh environment. Crews fly approximately 16 hours to complete the basic course and if time allows, crews consolidate their skills by conducting tasking with both Norwegian and British forces in the local area. The skills learnt in the arctic environment build sound airmanship and good decision making, so improving captaincy for aircrew.

In summary, operating in this harsh environment develops team work, field skills, driving techniques and how to operate aircraft in the cold weather environment. There is a saying "that if you can operate in Arctic, you can operate anywhere". ■

THE JUNGILIES

- GOING EVEN STRONGER AT BARDUFOSS

Betegnelsen “Clockwork Navy” på Bardufoss flystasjon bør være kjent for flere av våre lesere. Hva som kanskje ikke er like kjent er opprinnelsen til denne aktiviteten, samt utviklingen som har vært siden etableringen i 1969 da de første “Jungilies” kom til Bardufoss.

TEKST: KJELL R. BUGGE
FOTO: VIA BARDUFOSS
FLYSTASJON

Overgangen må ha vært stor for den helikopteravdelingen fra Royal Navy som kom nærmest direkte fra Borneo’s jungel – derav navnet “Jungilies” – til Bardufoss i Indre-Troms. De første årene på Bardufoss var preget av svært kummerlige forhold. Hovedtilholdsstedet var i et gammelt fyrhus bygd av tyskerne under 2. verdenskrig. Noen innleide skur og et prefabrikkert “plastikkhus” utgjorde resten av campen i området rundt Hangar 3, for de som er lokalkjente. Personellet fikk innkvartering i gamle tyskerbrakkjer, men noen av offiserene fikk bo på befalsmessa. Alt av flyteknisk vedlikehold forgikk i all vesentlig grad utendørs i temperaturer ned til godt under -30 grader C. Men

britene med sine Wessexhelikoptre ble meget raskt transformert fra varmt og fuktig jungelklima til kaldt og tørt innlandsklima. De klarte seg overraskende godt, og i flere tilfeller overgikk de hva tilsvarende norske avdelinger kunne utføre. Jeg husker spesielt en episode i februar et år hvor en Wessex fikk motorhavari i området rundt Setermoen. Britene fikk tilbud om norsk assistanse til å få maskinen inn til Bardufoss for motorbytte, men nei takk – dette var god trening. Og i snø, kulde og mørke foretok de motorskifte “in the middle of nowhere”.

Over år har Clockwork Navys fasiliteter på Bardufoss flystasjon blitt meget bedre. På begynnelsen av 1980-tallet kom en helt ny “by” på plass inne på

▲ **A Merlin Mk3 helicopter** with the Commando Helicopter Force, CHF from 846 Naval Air Squadron arriving back at the Royal Norwegian Air Force Base Bardufoss, Norway in heavy snow after conducting an Arctic flying training sortie. 'Clockwork' provides survival and operational training and support facilities to enable aviation capable units arms to survive, operate and fight in extreme cold weather environments.

'Clockwork' has provided Commando Helicopter Force (CHF) with an Arctic base for over 40 years. The training provided by the facility is as relevant today as it has always been. It enables CHF to prepare for future operations and is fundamental to the delivery of littoral manoeuvre for the Royal Navy given the geography and excellent facilities that exist in the local area.

Photographer: POA[Phot] Mez Merrill.
MoD/Crown Copyright

flystasjonen. Gode messe- og boforhold ble etablert, bra operasjonsromsfasiliteter kom på plass, dette sammen med hangarfasiliteter og egen gymsal. Britenes aktivitet økte også, og de var representert på stasjonen fra oktober til mars, samt i en periode på sommeren.

Royal Navy Fleet Air Arm var i mange år en- bruker av de britiske fasilitetene på Bardufoss flystasjon. De øvde alle sine helikoptermannskaper i vinteroperasjoner ut fra Bardufoss. Ikke bare var det å kunne utføre flyoperasjonene og vedlikehold under ekstreme vinterforhold viktig. Det samme var den opplæringen mannskapene fikk i det å kunne overleve i de tilsvarende forholdene. Britene påsto, og påstår sikkert fortsatt, at dersom du kan gjennomføre helikopteroperasjoner og overleve under de ekstreme forholdene du kan finne i Indre-Troms, så kan du drive helikopteroperasjoner hvor som helst i verden. Og britene bør vel vite det – de er som kjent i operasjoner over “hele kloden”. Denne erkjennelsen kom etter hvert også til de øvrige militære helikoptermiljøene i Storbritannia, og i dag er det “Joint Helicopter Force” som øver ut fra Bardufoss flystasjon og da under betegnelsen “Clockwork JHC”. Fram til nå har de fløyet mer enn 40.000 timer i området Indre-Troms og mer enn 16.500 mannskaper har fått verdifull trening her.

Men britene gir seg ikke med dette. Fredag 21. oktober i år åpnet de nye fasiliteter på Bardufoss flystasjon. 12 bygninger med alt fra administrasjonsbygg, messebygg og forlegningskapasitet for 264 personer ble åpnet av sjefen for Joint Helicopter Command, generalmajor Richard Fenton. Han uttalte at dette vil gi britene muligheter for å trene her i ytterligere 25 år, gitt at de får nødvendig vertslandsstøtte fra Bardufoss flystasjon. Generalen påpekte under åpningsseansen at de på Bardufoss får trent på alt de trenger. De føler

seg også velkommen og hjemme på Bardufoss. “Vi får trent på å fly i tett snøvær og bitende kulde, og vi får forflytte norske hærstyrker. Generalinspektøren for Hæren anser oss som sin egen avdeling”, sa general Felton. Dette siste er nok en sannhet med meget store modifikasjoner. Grunnet hyppig rulling av de britiske flyelevene, blir det mindre og mindre tid tilgjengelig for å øve med norske hærstyrker.

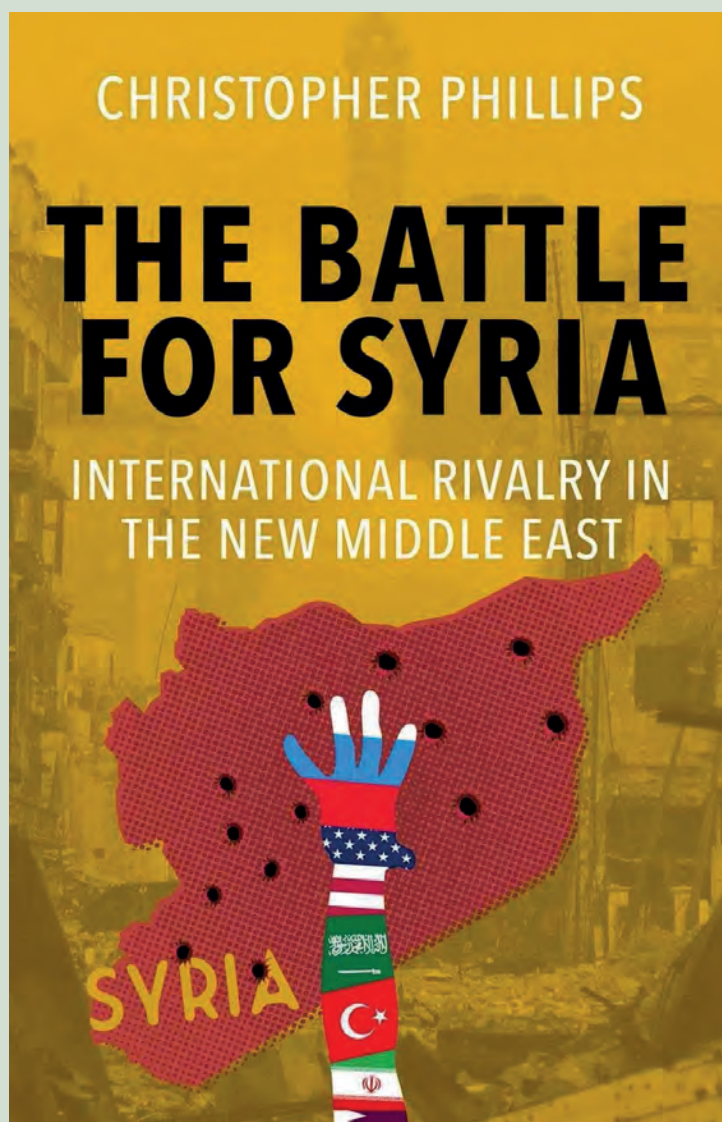
Paradokset er da at det norske forsvaret planlegger å flytte sin helikoptervirksomhet fra dette området. En av våre nærmeste allierte finner at dette er det beste “klasserommet” for å kunne øve, trene og klargjøre helikoptermannskaper til det mest krevende de kan bli stilt overfor – flyging i et krigssenario. At Hæren i Indre-Troms da også blir helt uten muligheter til å trene i bruk av hurtiginnsats ved hjelp av helikopter forsterkes ytterligere ved at britene heller ikke kan prioritere noe slik trening for vår Hær. ■

▲ **Fredag 21. oktober åpnet** de nye fasilitetene på Bardufoss flystasjon. 12 bygninger med alt fra administrasjonsbygg, messebygg og forlegningskapasitet for 264 personer ble åpnet av sjefen for Joint Helicopter Command, generalmajor Richard Fenton.

CHRISTOPHER PHILLIPS;

KRIGEN I SYRIA

KLARGJØRENDE OM KOMPLISERT KONFLIKT

Hillary Clinton var klar på at hun ville innføre en flyforbudssone over Syria, selv etter at Russland iverksatte sin flyoperasjon i landet – og med fare for konfrontasjon.

Donald Trump er vel knapt nok klar over hvor Syria ligger, og hva et flyforbud som det over Libya innebærer – og har for øvrig signalisert en positiv holdning til Russland.

Christopher Phillips har skrevet en innsiktsfull bok som begge burde lese, og som norske politikere også vil ha nytte av å bruke juleferietid på – nå som vi skal inn i krigen.

Barack Obama har vært tydelig på å holde USA utenfor borgerkrigen i Syria, selv om USA har støttet såkalt moderate motstandskrefter mot Baath-regimet og president Bashar al-Assad. Fra høsten 2014 har USA og mange andre land engasjert seg militært, med flybombing gjennom Operation Inherent Resolve. Også Norge er en med; først trening av irakiske styrker i Irak, så av syriske grupper i Jordan – med åpning for at norske soldater kan settes inn i Syria.

Erna Solberg har meldt Norge til tjeneste i Syria. Vi er påmeldt kampen mot Den islamske stat (IS), med fare for å havne i striden om makten i landet. I Syria er det ikke godt å vite hvem man – militært eller politisk – kommer til å stå ovenfor, eller havne i seng med. For hvem spiller hvilket spill i Syria, dagens fremste åsted for krig ved stedfortredere, en proxy war med kryssende nasjonale, regionale og internasjonale konfliktlinjer – inklusive mellom USA og Russland?

Opprøret den påfølgende borgerkrigen i Syria er behandlet i flere bøker. Det samme er framveksten av IS, fra baser i landet. Men krigen i Syria er så mye mer enn en krig i Syria – og dét er hva Phillips forbillidlig formidler i sin ferske bok.

Situasjonen i Syria inkluderer åpenbart to kriger. Den ene er opprøret mot al-Assads regime. Den andre er kampen mot IS og andre jihadistgrupper.

Krigen i Syria inkluderer samtidig flere konflikter, med mange aktører. Til tross for at de tilsynelatende kjemper samme kamp, enten det er mot IS, for eller mot al-Assad, ivaretar aktørene sine egne interesser. Hovedtyngden – og hovedstyrken – til 'The Battle for Syria' er nettopp tegningen av de mange kryssende konfliktlinjer og egeninteresser; de mange kamper som utspilles i et fortapt land hvor krigen mest sannsynlig vil vedvare, nettopp fordi så mange har egne interesser av å utspille sin rivalisering og utkjempe sine slag der.

Her har Iran gått inn bl.a. for å sikre sin kanal for våpenleveranser til Hezbollah, og sikre sin innflytelse, i Libanon, og for å holde presset på Israel. Iran trenger samtidig å legge press på sin stormaktrival i Gulfen, en annen av baksplillerne i Syria – og Libanon: Saudi-Arabia. Som på sin side har mye politisk uoppgjort med gulfrebellen Qatar, som også nærer opp under krigen. Tyrkia er en annen regional stormakt som spiller sine kort i Syria, bl.a. det kurdiske. Og, selvsagt: Mange i Gulfen – stater, grupper, enkeltpersoner – er med på å holde liv i IS og andre jihadistgrupper, slik de finansierte al-Qaida.

Hvilken av de mange konfliktene i Syria er viktigst? For oss i Vesten har det vel blitt kampen mot IS. Også for Vladimir Putin var dét svaret, da han høsten 2015 startet sin militære intervensjon. Men for Putin var det viktigste at Russland gjennom Syria kan forsterke sin posisjon i Midtøsten og rolle som stormakt – på bekostning av USA. Med Syria er vi, mener Phillips, inne i en post americana-fase i Midtøsten. USA under Obama har vært tilbakeholdent i Syria. Russland under Putin har gjort entré etter Sovjetunionens sorti. I Syria har Russland demonstrert militær evne det ble stilt spørsmål ved etter Georgia. Krigen i Syria er så mangt. Også et utstillingsvindu for russiske våpen, en manifestasjon av Russlands militærmakt.

Dag Leraand er rådgiver i Styrkr, og skriver om Syria og Midtøsten i Store Norske Leksikon (<https://snl.no/syria>).

Christopher Phillips:
The Battle for Syria.
International Rivalry in the New Middle East
Yale University Press, 2016
304 sider
ISBN 9780300217179 ■

NEWSLETTER

THE ROYAL AIR FORCES ASSOCIATION NORWEGIAN BRANCH

REMEMBRANCE DAY CEREMONY AT VESTRE GRAVLUND

Luftmilitært Samfund og RAFA veteraner var invitert til å delta på denne tradisjonelle seremonien og høytidelige minnestunden ved The Commonwealth Graves på Vestre Gravlund søndag 13. november.

TEKST OG FOTO: KNUT FOSSUM

Seremonien begynte med flaggparade med det britiske og det norske flagget. Med paradeavdelingen og flaggene på plass utførers Fanfare av hornblåsere fra HM Kongens Garde. Den britiske Ambassador HE Sarah Gillett CMG CVO ønsket velkommen til denne tradisjonelle seremonien som hvert år avholdes på mange steder i hele verden The Senior Anglican Chaplain, The Ven Dr Brian Russell tok for seg opprinnelsen til "The Remembrance Day" og sa klart at Remembrance Day er like aktuell i dag. Han sa også hvordan Norge hadde vært med på å gi sine ofre og for de som ga sine liv for fred og frihet. We will remember them".

Seremonien følger med Kransnedleggelsen ved Commonwealth Ambassadors og representanter fra veteranorganisasjoner, og vår veteran Hagbard Falk la kransen på vegne av Luftmilitært Samfund og RAFA Seremonien på Vestre Gravlund avsluttes med "Last Post" med hornblåsere fra HM Kongens Garde.

Etter seremonien er vi invitert til mottakelse i den Britiske Ambassade, som vanlig en tradisjon - høytidelig men ikke så "formeldt". Luftmilitært Samfund og tidligere RAFA medlemmer takker til Lt Col Andy Walker RM og Nicole Granholt for å være med på denne seremonien. ■

▲ HE Sarah Gillett - Chaplain.
Dr Brian Russell - Lt Col Andy Walker RM.

TRYGVE VIKEN SLUTTER SOM FORRETNINGSFØRER

Etter vel utført jobb i 23 år slutter Trygve Viken som Forretningsfører på Vesle Skaugum, Luftforsvarets feriesenter på Golsfjellet.

TEKST OG FOTO: KNUT FOSSUM

Vi forstår godt at du velger å trekke deg tilbake etter alle disse årene. I din periode på Vesle Skaugum kan man se tilbake på en rivende utvikling med utvidelser av høy standard og gjennom din ledelse av "Dugnadsgjengen" som har stått for det årlige vedlikeholdet år etter år. Du har i alle år forvaltet stedet på en meget betryggende måte. Når man forsøker å nevne hva du har stått for mangler vi superlativer: Rettskaffen - Ærlig - Oppriktig - Kort sagt: En mann du alltid kan stole på! For flere av oss som har hatt gleden av å være sammen med deg i mange av disse årene, - lært deg å kjenne, - fulgt med og sett det du har klart og utrettet og forvaltet på Vesle Skaugum kan ikke verdsettes høyt nok.

Du har ikke bare i alle disse årene utført opp-

dragene fra Styret i Vesle Skaugum Fondets til punkt og prikke, men vi må tilføye at du ofte også "rettleidet" styret med dine kunnskaper og erfaring: *Han er blitt godt lagt merke til i Luftforsvaret i alle disse årene. For dette ble han i 2003 tildelt "Luftforsvarets Erkjentlighetspris" for at han har vært med på bevare Vesle Skaugums historiske betydning forankret i den andre verdenskrig med alt dette innebærer av tradisjoner og forpliktelser.*

Så endelig - Kongens fortjenestemedalje til Trygve Viken, overrakt av Generalinspektøren for Luftforsvaret for sitt store samfunnsengasjement som ikke minst omfatter alt arbeidet han har utført på Vesle Skaugum.

Historien sier at Ole Reistads "ånd" lever i veggene her oppe. Dette er et begrep på Vesle Skaugum. Skal vi nå kunne si: Er også Trygve Viken, fremdeles oppgående - også å finne i veggene her oppe?

Vi i styret glemmer ikke din bedre halvdel Unni. At hun utførte og gjorde jobben hjemme slik at vi fikk anledning til å ha "ha Trygve" i alle disse årene. Kjære Unni vi takker deg. Kjære Trygve og Unni, vi i Styret i Vesle Skaugum Fondet føler vi ikke kan få takket dere nok! ■

▲ Trygve Viken med Kongens fortjenestemedalje som han mottok 17. juni 2013.

NY FORRETNINGSFØRER PÅ VESLE SKAUGUM

Når Trygve Viken går av som forretningsfører for Vesle Skaugum 1. april 2017 har han hatt denne funksjonen i 23 år. Han etterlater seg derfor noen store sko å fylle.

TEKST: MORTEN HENRIKSEN,
FORMANN VESLE SKAUGUM-FONDET

Det har derfor vært viktig for styret i Vesle Skaugum-fondet å finne en god etterfølger etter Trygve. Stillingen ble kunngjort så bredt som mulig i relevante kanaler, både i- og utenfor Forsvaret. De ønskede kvalifikasjonene var mange, og spente fra regnskap og lønn på den ene siden, til kjennskap til Luftforsvaret og gode personlige egenskaper på den andre. Totalt kom det inn 17 søknader, og fire av disse ble innkalt til intervju. Selve intervjuene på gjennomført på Vesle Skaugum, og til slutt sto det

igjen én klar kandidat som fikk tilbudet om jobben og takket ja. Dette er Birger Atle Mjones.

Birger Mjones er fortsatt i tjeneste som major i Luftforsvaret med FLO/Driftsanskaffelser på Kjeller som tjenestested frem til 1. jan 2018. Han har flyteknisk bakgrunn, og har jobbet som flyteknikker både i Luftforsvaret og for sivile flyselskaper. De siste par tiårene har han primært jobbet med materiellforvaltning, innkjøp og økonomi på Rygge, i prosjekt og på Kjeller. Birger har også tjenestegjort i internasjonale operasjoner for FN i Sudan og i Midtøsten.

Hr Mjones påstår også hardnakket at han er praktisk anlagt, og at han kan både mure og snekre. Dette gjenstår imidlertid å se. Styret er meget fornøyd med å ha fått Birger som påtroppende forretningsfører for Vesle Skaugum. Med Birger på plass bør det være et godt grunnlag for å videreføre arven etter Trygve, og fortsette og videreutvikle Vesle Skaugum til det beste for Luftforsvarets ansatte, veteraner og seniorer. ■

▲ Birger Atle Mjones, ny forretningsfører på Vesle Skaugum.

LUFTMILITÆRT SAMFUNDS HEDERSTEGN TILDELT JOURNALIST CATO GUHNFELDT

Under foreningen Scrambles' arrangementer på Grimbergen 3. og 4. november 2016, fikk Luftmilitært Samfund anledning til å overrekke foreningens hederstegn til journalist Cato Guhnfeldt.

TEKST: KJELL R. BUGGE FOTO: HANNE OLAFSEN

Overrekkelsen ble foretatt i Chateau de Vorsch, slottet som ble brukt som 132 (N) Wings offisersmesse under tiden på Grimbergen. Dette var et passende sted for en slik utmerkelse til en person som har viet mye av sitt liv til å samle inn, bevare og videreformidle svært mye av Luftforsvarets historie fra 2. verdenskrig.

Selve overrekkelsen ble foretatt av generaløyntant (p) Einar Smedsvig, tidligere sjef for 332 skvadronen og tidligere Generalinspektør for Luftforsvaret, samt en av stifterne av Luftmilitært Samfund, og en av våre fire æresmedlemmer.

Vi er meget takknemlig for at vi fikk anledning til å foreta denne overrekkelsen i tilknyttingen til arrangementer i Grimbergen denne dagen.

Begrunnelsen for tildelingen av hederstegnet er følgende: Journalist Cato Guhnfeldt har i en årrekke vært å betrakte som "Luftforsvarets historiker" hva angår Forsvarsgrenens aktiviteter under 2. verdenskrig. Fra tidlig på 1990 tallet har han samlet inn fakta og historier fra tiden før, under og etter Luftforsvarets etablering i Storbritannia i 1944. Utallige intervjuer har vært gjennomført med krigsveteraner og pårørende. Opplysninger om aktiviteten under 2. verdenskrig har blitt tatt vare på, opplysninger som ellers ville ha gått tapt for framtidige generasjoner. I perioden 2007 til 2016 har han skrevet og utgitt, fram til nå og på eget forlag, 6 bind om de norske jagerflyskvadronenes inn-

sats under 2. verdenskrig, alt basert på innsamlet stoff fra tidligere år. Mye av dette innsamlede materialet bruker Guhnfeldt nå videre i sitt arbeide med å forsøke å få gitt ut historien om de to norske maritime skvadronenes innsats i samme tidsperiode.

Journalist Guhnfeldt har tidligere også skrevet og utgitt bøker om norske luftmaktrelaterede emner under 2. verdenskrig. Boken om kampene på og rundt Fornebu 9. april 1940 er et meget godt eksempel på dette. Også krigsinnsatsen til enkeltpersoner er funnet veien fra Cato Guhnfeldts hånd, slik som f.eks boken "Skiløper – Jageress - Krigsfange" som omhandler jagerflyger Marius Eriksens opplevelser i tiden før og under 2. verdenskrig.

Journalist Cato Guhnfeldts arbeide med å samle inn og ta vare på Luftforsvarets historie fra 2. verdenskrig, resulterer nå i at Forsvarsgrenen har tilgang til et helt unikt materiale knyttet til sin spede begynnelse i en meget vanskelig og krevende periode. Dette materiale vil være til stor nytte for framtidige generasjoner når disse skal tolke og forstå den innsatsen som krigsgenerasjonen la ned når Luftforsvaret ble etablert i 1944.

Siste, men ikke minst, må nevnes Cato Guhnfeldts utrettelige deltagelse i arbeide med å få realisert et minnesmerke på Grimbergen i Belgia over 132 Wings innsats på Kontinentet under invasjonen i 1944/45.

Hederstegnet til Cato Guhnfeldt er derfor meget vel fortjent og bidrar på alle måter til å fremme Luftmilitært Samfunds' visjon "Til Luftforsvarets beste". ■

▲ Generaløyntant (p) Einar Smedsvig overrekker Luftmilitært Samfunds heders-tegn til Cato Guhnfeldt.

ET VERDIG OG VEMODIG FARVEL MED GENERALLØYTNANT WILHELM MOHR

I en fullsatt Uranienborg kirke i Oslo ble det fredag 7. oktober en verdig bisettelse av Luftforsvarets “Grand Old Man” generalløytnant Wilhelm Mohr. Kongehuset var representert med Kronprins Haakon og Prinsesse Astrid, og fra regjeringen stilte Statsminister Erna Solberg og Forsvarsminister Ine Marie Eriksen Søreide.

Flere høyerestående offiserer var til stede, dette i tillegg til venner, naboer og tidligere kolleger fra Mohrs lange og meget aktive liv.

Og ikke minst fra familien. Wilhelm Mohrs ledsagerske gjennom de siste 14 årene, Fanny Platou var der sammen med Mohrs barn, Nina, Wenche og Conrad, samt barnebarn og oldebarn.

Kisten var dekket med det norske flagg, og det var et større antall kranser og blomsterhilsener. Kransene fra Kongehuset og Regjeringen hadde de dominerende plassene. Kadetter fra Luftkrigsskolen sto æresvakter ved kisten, samt dannet kårdeespalje når kisten ble båret ut av kirken og inn i den ventende bære bilen.

Det var oberstløytnant Jan Inge Ringsby, sjefsprest i Luftforsvaret som forrettet ved seremonien. Med seg hadde han Luftforsvarets yngste prest, kaptein Einar Norbakken, stasjonsprest ved Gardermoen flystasjon.

Det var flere taler under seremonien, både fra familien, representert ved Generalens' barnebarn Wilhelm Mohr; fra Forsvaret ved bla. Generalløytnant Erik Gustavson, Sjef Forsvarsstaben, og fra det offisielle Norge ved Statsminister Erna Solberg hvis tale vi her gjengir:

“Kjære Wilhelm, Du ville ikke bli kalt krigshelt. Du sa det sorterer folk. Vi hadde alle vår jobb, sa du; “Jeg var bare en av mange.” Din ydmykhet var oppriktig, som din nestekjærlighet. Ditt mot var genuint, som din omsorg for dine menn. Du var et ekstraordinært menneske, helt til det siste. Du likte ikke å snakke om dine bragder. Og du kalte dem heller ikke det. Du sa: “Tenk på de unge guttene, tenk på alle dem som ga sitt liv for friheten, men aldri fikk oppleve den”. Kjære Wilhelm, den friheten de døde for, og som du kjempet for så hardt, ga oss livet og fremtiden tilbake. Du sloss mot okkupantene i Norge, i Canada var du

sentral i å bygge opp norsk og alliert forsvarsevne gjennom flybasen Little Norway. Krigen tok deg så til Storbritannia, og det skulle fort bli alvor. Du kjempet og ledet menn i kamp, over Europas brennende byer. Fra luften så du Normandies blodige strender. Du så ødeleggelse og død. Du ble beskytt og du ble skadet. Du mistet kamerater, du mistet din bror. Men du fortsatte å kjempe. Og du fortsatte din samfunnsinnsats, også etter krigens slutt. Det går en linje gjennom ditt liv og ditt virke. En linje av mot, engasjement og ukuelig vilje til å skape et tryggere samfunn for oss, og for dem som kommer etter. Og gjennom utallige møter med barn og ungdom, sørget du for at vårt tids viktigste lærdom ikke gikk tapt. Du minnet oss på, at vår frihet ikke kom gratis, og aldri må tas for gitt. Jeg er stolt av å kunne si at jeg fikk møte deg flere ganger. På den stranden som du hadde sett fra luften, i et kaos av lidelse og krig, møttes vi en siste gang for å feire freden. Å få oppleve 70-årsmerkeringen for D-dagen, ved din side, er et av de øyeblikkene jeg for alltid vil huske. Få har trosset døden så mange ganger som deg. Men døden er en del av livet. Og den innhenter oss alle til slutt. Av alle livets prøvelser, i krig som i fred, var tapet av din kone Jonna kanskje den største. Sammen fikk dere Nina, Wenche og Conrad. Så fant du kjærligheten igjen i den ungdommelige alder av 85, og fikk følge av din Fanny i dine siste 14 år. Du etterlater deg tre barn, seks barnebarn, syv oldebarn, din kjæreste, og en hel nasjon i dyp takknemlighet. Du sa du bare var en av mange. Det er ikke mange bergensere som sier sånt. Men du hadde rett, i den forstand at vi er alle bare en av mange. Men du var med og endret historiens gang. Du sto opp mot urett da det gjaldt, og forsto så inderlig vel at selv om krigen endelig ble vunnet, tar frihetskampen aldri slutt. Ditt engasjement beholdt du løpet ut. Nå er det vår jobb å ta det videre. Det er med sorg, vemod og dyp respekt jeg i dag, på vegne av den norske regjering, er gitt æren av å takke deg

▲ Kadetter fra LKSK sto æresvakt ved General Mohrs bære

*av for din lange og tro tjeneste for landet.
Vi lyser fred over ditt minne”.*

Det var et godt og velregissert opplegg i kirken med deltagelse fra Uranienborg Vokalensemble, fiolinisten Stephan Barrat-Due, organist Bjørn Kleppe, Luftforsvarets musikkorps, kadetter fra Luftkrigsskolen og Forsvarets avdeling for kultur og tradisjon. Da kisten var båret ut kom fire stk F-16 fra 338 skvadronen som utførte “Lost Wingman Formation”.

Regjeringen inviterte så til minnestund på Artilleriløftet Akershus festning. Her var det nydelig oppdekket, og svært mange hadde funnet veien til dette arrangementet. Forsvarsministeren holdt minneord over General Mohr. Dette gjorde også flere tidligere kolleger og venner. Men jeg lurer likevel på om ikke de kunstneriske innslagene ved Luftforsvarets musikkorps “tok kaka”. De framførte noen fantastiske stykker, og faktisk et av disse, “Luftforsvarets parademarsj”, var General Mohr i sin tid pådriver for tilblivelsen av.

Familien, Forsvaret og Regjeringen tok en meget verdig, men vemodig avskjed med Generalløytnant Wilhelm Mohr. ■

FRA DRØM TIL REALITET

Jeg kan skimte solen gjennom det tette sky-laget som ligger over Oppdal flyplass mens jeg ser ut døra 10 000 fots høyde. Jeg ser ikke bakken, men får tommel opp av piloten. Jeg lukker øynene og tar en salto ut av døra. "Jeg kan fly! Eller...?"

TEKST: ALEKSANDER BRENDRYEN,
FENRIK/KADETT LKSK KULL 67
FOTO: VIA ALEKSANDER BRENDRYEN

For noen kan det å sitte på i et småfly være en skummel opplevelse. Dette er forståelig siden du egentlig legger livet ditt til vingene, motoren, instrumentene, flykroppen og ikke minst piloten. Dersom noe av dette utstyret slutter å fungere, eller piloten gjør en feil, kan det få fatale konsekvenser. I tillegg synes enkelte folk at for eksempel høyden, rustingen eller den trange plassen er det ubehagelige med flyving. Andre anser flyging som trygt, behagelig og hverdagslig. Tanken om å hoppe ut av et velfungerende fly derimot, er for de fleste ekstremt skummel, surrealistisk og ikke minst utenkelig. For i utgangspunktet setter man livet sitt i fare ved å falle i over 200 km/t ned mot bakken før en redder livet sitt ved å utløse en fallskjerm, som kanskje ikke åpner. Allikevel gjør folk dette, jeg gjør dette. Med stipend fra Luftmilitært Samfund har jeg fått oppfylt en drøm jeg har hatt i mange år om å hoppe i fallskjerm, helt alene.

Siden jeg var seks år gammel har jeg alltid fasinert meg over det som er over oss hver dag, det vi ikke kan nå eller der hvor mennesker egentlig ikke hører hjemme. Det blir vel mer korrekt å si "hørte hjemme" med tanke på hvordan våre liv i dag er preget av luftfart. Da jeg i 2003 var på flyshow i Ysterplaat i Sør Afrika fikk jeg for første gang sett både helikopter og jagerfly på nært hold, og virkelig se hva disse flymaskinene

var i stand til. Siden den gang har jeg hatt en drøm om å fly, bare det å være i luften har for meg alltid vært en stor lidenskap.

Da jeg i år kom igjennom Luftforsvarets Flyerskole var drømmen om å fly blitt til en realitet. Siden jeg nå er Kadett ved Luftkrigsskolen i Trondheim, er det ikke så mye flyging som preger skolehverdagen. Dette var noe jeg ville gjøre noe med og bestemte meg dermed for å melde meg på et fallskjermkurs, da fikk jeg i alle fall være i luften. Bare ideen om å sveve i luften i fritt fall virket utrolig tiltrekkende. Jeg tok et såkalt linekurs hvor de første seks hoppene var statiske hopp, fallskjermen ble utløst av en line, som gjorde at fallskjermen åpnet seg med en gang. Jeg husker spesielt godt det første hoppet jeg hadde, jeg er sikker på at pulsen jeg hadde da var høyere enn hva jeg hadde på makspulstesten for noen måneder siden. Men for en fantastisk opplevelse! For ikke å snakke om da jeg hoppet fritt fall for første gang. Jeg tror ikke jeg har følt meg så fri i luften noen gang som det jeg gjorde da.

Nå har jeg allerede logget 17 fallskjermhopp, og jeg synes denne sporten, hobbyen eller fritidsaktiviteten – hva enn du vil kalle det, er ekstremt gøy og givende! For meg som elsker å være i luften, var denne avgjørelsen om å hoppe fallskjerm midt i blinken. Ingenting slår det å sitte i flyet på vei opp til 10 000 fot og se solnedgangen i fjellheimen på Oppdal, og vite at om ikke lenge så er det jeg som skal ut å "fly". Det er vel spesielt da fallskjermen åpner seg jeg virkelig får følelsen

av at jeg flyr. Det kan vel sammenlignes litt med en "Practice Forced Landing", hvor en må ta hensyn til vind og ikke minst hvor en skal lande. Som regel lander vi rett ved siden av flystripa, men om det er litt mye vind, blir fort det nærmeste jordet landingsplassen. Miljøet i fallskjermklubben er også noe for seg selv. Jeg vil si at det minner litt om Forsvaret, hvor sterke bånd knyttes ufattelig fort. Det er det lille ekstra som gjør sporten unik.

Det var en stor ære å få tildelt prisen som beste elev ved Forsvarets Flyerskole, og ikke minst motta stipend fra Luftmilitært Samfund som gjorde at denne drømmen kunne gjennomføres. Tusen takk til alle som har støttet meg på veien til å realisere noe jeg har drømt om så lenge jeg kan huske. ■

▲ 132 (N) Wings minnesmerke på Grimbergen

132 NORWEGIAN WING

– MINNESMERKE AVDUKET PÅ GRIMBERGEN I BELGIA

Fredag 4. november 2016, på Forsvarets minnedag, ble minnesmerket over 132 (N) Wings innsats på Kontinentet i 1944 - 1945 avduket på Grimbergen flyplass i Belgia.

TEKST: KJELL R. BUGGE
FOTO: HANNE OLAFSEN

Derved mener jeg vi kan si at vi har fått siste leddet på plass hva angår minnesmerker for 331 og 332 skvadronenes innsats under 2. verdenskrig.

På Akershus festning i Oslo har vi Luftforsvarets minnesmerke hvor navnene til alle de fra Luftforsvaret som ga sine liv for Norges frihet under 2. verdenskrig, er inngravert på bronseplater. På North Weald, flyplassen nord-øst for London hvorfra 331 og 332 skvadronene opererte fra i 1942-1944, har vi et minnesmerke over den innsatsen som ble utført fra denne flyplassen.

Nå har vi altså fått dette minnesmerket på Grimbergen. Et minnesmerke som ikke bare er en heder til det norske personellet fra 132 (N) Wing som kjempet på Kontinentet i 1944/45, men også en heder til personell fra de øvrige allierte skvadronene som tilhørte Wing'en på denne tiden; 86 og 126 Squadrons fra Storbritannia og 322 Squadron fra Nederland. Minnesmerket symboliserer ikke bare Wings' innsats fra Grimbergen, men også fra de øvrige flyplassene på Kontinentet hvor fra Wing'en opererte i denne tiden; Villons les Bulsons, Campneuveville, Woensdrecht, Schijndal og Twente.

Det er flere symboler i dette minnesmerket. Helheten er en avrevet flyvinge fra en Spitfire, flytypen Wing'en opererte med

på Kontinentet. Selve avrivningspunktet er formet som Norges vestkyst hvorfra flere av de norske mannskapene som tilhørte vingen, brukte som utgangspunkt for flukten fra Norge til Storbritannia under 2. verdenskrig. Og sist, men ikke minst, så er det tre "hull" i selve vingen formet som Spitfires for å symbolisere de tre nasjonene som formet Wing'en; Norge, som ledet Wing'en, Storbritannia og Nederland.

Vingen er festet til en granittstein fra Norge, et symbol i seg selv, hvor på det er satt en plate med følgende inskripsjon: *Til minne om 132 (N) Wings krigsinnsats i Frankrike – Belgia – Nederland 1944–1945.* På baksiden av steinen er teksten gjentatt på engelsk, fransk, tysk og nederlandsk.

Det er den norske foreningen Scramblee, med støtte fra Forsvarsdepartementet og andre i Norge, samt fra myndighetspersoner og entusiaster lokalt i Grimbergenområdet, som har stått for dette minnesmerket. Her må spesielt nevnes Frans Van Humbeek. Uten hans medvirkning ville nok prosjektet vært svært så vanskelig å få gjennomført.

Arkitektene bak det hele er lederen i Scramble, Carl Stousland og "Luftforsvarets historiker" journalist Cato Guhnfeldt. De har på imponerende kort tid, og tross en del hindringer på veien, fått prosjektet vel i havn. Noe de skal ha stor honnør for. Med en fantastisk støtte fra den belgiske ambassaden i Norge, den norske ambassaden i Belgia og ikke minst med praktisk assistanse fra den norske militærmisjonen til NATO og lokale krefter i Grimbergenområdet, ble alt lagt til rette for at minnesmerket kunne reiser på Grimbergen flyplass og avdukes fredag 4. november.

Det var flotte arrangementer knyttet til avdukingen. Allerede dagen før, torsdag 3. november, ønsket myndighetspersoner med ambassadør Ingrid Skullerud i spissen, velkommen til en mottakelse på Chateau de Vorsch, Slottet som ble brukt som 132 (N) Wings offisersmesse under tiden på Grimbergen. Gjester var bla. slekt og familiemedlemmer til personell fra 132 (N) Wing, militære representanter fra Norge, Belgia, Nederland, Frankrike og Storbritannia, samt representanter fra lokalområdet i Grimbergen, både offisielle og private med tilknytning til prosjektet. I Slottets 1. etasje var det satt opp informasjon om 132 (N) Wings innsats på Kontinentet, bla i form av bind 6 av Spitfire saga, samt informasjon om selve minnesmerket og de som hadde støttet arbeidet med å få det realisert. Det var taler av ambassadør Skullerud, viseadmiral Ketil Olsen, Sjef for den norske militærmisjonen til NATO, samt Carl Stousland. Sistnevnte benyttet også anledningen til å dele ut gaver til noen av de personene som hadde støttet prosjektet. Cato Guhnfeldt og Peter Devitt, konservator for allierte flyvåpen i RAF ved Royal Air Force Museum i London, ga korte resymeer av 132 (N) Wings innsats på Kontinentet. Det hele ble avsluttet med at generalløytnant (p) Einar Smedsvig, bla. tidligere sjef for 332 skvadronen og tidligere Generalinspektør for Luftforsvaret, fikk anledning til å overrekke Luftmilitært Samfunds hederstegn til Cato Guhnfeldt, dette bla for hans innsats for å ta vare på og formidle viktige deler av Luftforsvarets historie.

Fredag 4. november var "den store dagen". Og la det være sagt med en gang – en fantastisk opplevelse. Dette var et meget godt planlagt og vel gjennomført arrangement. I tillegg til de gjestene som var på Slottet dagen før, var også statssekretær Øystein Bø fra FD tilstede sammen med NATOs generalsekretær Jens Stoltenberg og flere høyerestående offiserer fra Norge, Frankrike, Storbritannia, Nederland og Belgia. Luftforsvarsstaben var representert med brigader Arild Heiestad som p.t. er nestkommanderende ved den norske militærmisjonen til NATO. Dagens 132 Luftving var representert ved avdelingsjefen og flytrykingsoffiseren fra Bodø flystasjon.

Et janitsjarorkester fra området Grimbergen underholdt gjestene ved ankomst. Belgiske veteranavdelinger, bla. RAFA/Belgia, alle med sine respektive faner, var representerte.

Presis kl. 1100 startet selve seremonien ved trommevirvel og trompetsignal spilt av to representanter fra Luftforsvarets musikkorps.

▲ Carl Stousland og Cato Guhnfeldt ved minnesmerket som de har æren for ble realisert.

Deretter fulgte taler på "rekke og rad" ved ambassadør Skullerud, statssekretær Bø, Scrambles leder Stousland og brigader Heiestad. (Brigaderens tale er gjengitt til slutten av denne artikkelen). Selve avdukingen ble foretatt av fire slektninger av personell som tjenestegjorde på Grimbergen i denne perioden. Grete Charlotte Fosse, Maria Kramer-Johansen, Chris Lepsøe og Torbjørng Engan fjernet fallskjermene over minnesmerket som er utformet og laget av Stousland.

Så fulgte overflygninger av en Spitfire fra det nederlandske luftforsvar, før fire veteranfly foretok en overflygning og utførte "Lost Wingman Formation". Kranser ble så lagt ned av både ambassadør Skullerud på vegne av nasjonen Norge, brigader Heiestad på vegne av Luftforsvaret, Stousland på vegne av foreningen Scramble, samt av representanter fra Belgia, Nederland, Frankrike og Storbritannia.

Etter avdukningsseremonien ble det invitert til mottakelse i Grimbergen rådhus. Her ble det også vist en film fra daværende Kronprins Olavs besøk til 132 (N) Wing på Grimbergen 16. og 17. oktober 1944. Luftforsvarets innsats ble trukket fram av flere talere. Alt i alt fikk Luftforsvaret disse to dagene en reklame og omtale som ikke kan prises i penger, noe man bør være foreningen Scramble, Carl Stousland og Cato Guhnfeldt stor takk skyldig for - "A job very well done".

Brigader Arild Heiestads tale ved minnesmerket på Grimbergen 4. november 2016 på vegne av Luftforsvaret.

“Dear veterans, families, your excellencies, honoured guests, Ladies and gentlemen, Allow me to introduce by stating that i am personally honoured and deeply touched by this moment of representing the (fine) service where i was brought up, having had the privilege to serve (and command) in both the norwegian squadrons of the 132(n)air wing! And - it is with pride and passion that i bring to all of you here present the warmest regards from the royal norwegian air force.

It is still with mixed feelings i am performing the honorary task of representing the air force today.

Why?

Two outstanding general officers, air force commanders, pilot colleagues and friends - lieutenant general Wilhelm Mohr and major general Per-Egil Rygg

Have just recently passed away within a matter of days – and they were both supposed to play an active role today by unveiling and laying wreath at this monument.

But - life is fragile, and yet - it has to go on.

The service men of the 132 (n) air wing also knew this very well, and had to live this fact during the campaign through europe in 1944/45. On the ground – operating within the range of enemy firepower - constant fears of taking a hit from heavy artillery shells or a

flying bomb. Then - battle damage repair under harsh working conditions – one can only but imagine!

In the air – where your ability to survive no longer would depend only on your artistic aerial combat maneuvering skills, but just as much on pure luck when dive bombing directly into enemy anti aircraft artillery fire.

“Who is not coming home for supper tonight?” - Became an open question....And sadly - on several occasions the question was answered. The air wing took its losses.

Life was fragile, and yet - it had to go on.

And - life has been going on ever since!

The flying units we are commemorating here today has had a long and honorary history, being front line units all the way – however at different times - and under different circumstances. From ww ii – into a long, cold war - constantly on alert, through several acts of operations far away from home – and recently seeing new developments in the european security.

Flexible and adaptable, these fine squadrons will now re-equip and train to continue to play a pivotal role in the game of security for our nations.

Finally – november is an important month because of the armistice day, and also because the the birthday of the rnoaf which took place in 1944 during the stay here in grimbergen.

Furthermore, the norwegian armed forces commemoration day is today – a day for re-

▲ Brigader Arild Heiestad holdt en meget god tale. Han representerte Generalinspektøren for Luftforsvaret

flecting upon our profession, honouring the ones we have lost in service for the country (combat or not), and showing compassion and care for those who are left behind.

This monument will, accordingly, be the obvious location for the armed forces personnel in belgium at future commemoration days.

Again, on behalf of the royal norwegian air force, i express a deeply felt thank you to each and everyone who has made this day possible.

*And on a personal note:
Happy landings to all of you!” ■*

LMS LOKALAVDELINGER – KONTAKTPERSONER

LMS-TROMS:	Andreas Lygre	4ndreas.ly6re@gmail.com	941 05 866
LMS-NORDLAND:	(NIL)	-	-
LMS-LKSK:	Lasse Eriksen	lasse.eriksen@lksk.mil.no	901 33 489
LMS-ØRLAND:	Morten Haslekås	morten@tmst.no	473 73 456
LMS-ROGALAND:	Svein A Eriksson	svein.eriksson@ptil.no	909 86 608
LMS-KJEVIK:	Bernt A Liland	baliland@online.no	909 72 401
LMS-VESTFOLD:	Lars Kyllø	yllokyllo@hotmail.com	926 08 191
LMS-RYGGE:	Espen Gukild	gukild@hotmail.com	951 73 389
LMS-BELGIA:	(NIL)	-	-

AKTIVITETSPLAN VINTEREN 2017

DATO	TID	AKTIVITET	STED	ARR.
Mandag 28.11.2016	1800	Orientering om nytt redningshelikopter	Quality Airport Hotel Sola	LMS- Rogaland
Lørdag 03.12.2016	1745	St. Barbara arrangementet	Rygge flystasjon	LST
Torsdag 08.12.2016	1700	St. Barbara arrangementet	Fredriksvern verft Stavern	LMS- Vestfold
Torsdag 09.03.2017	1800	Årsmøte LMS	Kantina FSTS Oslo	LMS

ÅRSMØTE I LUFTMILITÆRT SAMFUND

DET INNKALLES HERVED TIL ÅRSMØTET I LMS TORSDAG 9. MARS 2017 KL. 1800 I KANTINEN FORSVARETS STABSSKOLE (BYGNING 13) PÅ AKERSHUS FESTNING. SAKER SOM ØNSKES TAS OPP PÅ ÅRSMØTET, MÅ VÆRE STYRET I HENDE **INNEN 16. FEBRUAR 2017.**

SAKSLISTE:

- Velkommen og åpning ved leder LMS
- Godkjenning av fullmakter
- Godkjenning av innkalling
- Valg av møteleder, referent og 2 dessisorer
- Årsberetning 2016
- Regnskap 2016
- Budsjet 2017
- Medlemskontingent 2018
- Sted hovedsete styret 2017 - 2018
- Innkomne forslag
 - Styrets forslag til handlingsplan 2017
- Valg
- Avslutning

Sosialt samvær med servering.
Foredrag om "Status i luftforsvaret etter LTP".
Vel møtt!
Med Luftmilitært Samfund til Luftforsvarets beste!

NYTT FRA LMS

LMS-Ørland avholdt sitt årsmøte 17. november. Foredraget om droner av Major Truls Røkke var lærerik og gav en forklaring av droners utvikling i historisk perspektiv, samt en god beskrivelse av dagens status samt utfordringer med fremtidig bruk og manglende fokus.

Nytt styre i LMS-Ørland er:

- Styreleder: Kaptein Morten Haslekås
- Nestleder: Kaptein Eirik Rovik Bjerkestrand
- Sekretær: Major Tormod Overland
- Styremedlem: Oberstløytnant Tom Christiansen
- Styremedlem: Fenrik Nicholas Tidemann

LMS-Vestfold ble etablert 6. juni da LMS-Mågerø ble avviklet i tilknytning til nedleggelsen av 130 Luftving på Lstn Mågerø. Øyvind K. Strandman holdt et meget godt og informativt foredrag om bruk av forsvarsbudsjetten de siste 10-15 årene.

Nytt styre ble:

Leder: Lars Kyllø
Sekretær: Kjell R. Bugge
Styremedlemmer: Tom Kjær og Ole J. Holtsdalen

LMS-Rygge har valgt Espen Gukild til ny leder

LMS BEDRIFTSMEDLEMMER

CONRAD MOHR AS

Støtt dem
og du
støtter LMS

MYTER VED SLAGET OM STORBRIANNIA

“Never in the field of human conflict was so much owed by so many to so few”. Utsagnet er fra Churchill sin tale i Underhuset den 20. august 1940. Det er blitt skjellsettende for hvordan ettertiden har tolket slaget om Storbritannia, der vestens demokratiske eksistens sto på spill.

TEKST: ODIN LEIRVÅG
FOTO: HARALD STORLID

Der de “mange tyske fly” ble slått tilbake av de “få britiske”. Uttrykket er selve begrepet på heroisk innsats på britisk side, men samtidig er det uballansert og uriktig, tatt i betraktning det som virkelig skjedde. Denne myten om de “få og de mange”, og flere til, tok Richard Arnesen tak i på høstens temakveld i LMS-R. Foredraget var basert på hans masteroppgave om slaget.

Arnesen bygget resonnementene og foredraget opp på en grunnmur ved å gå tilbake til Hitlers ideer og ideologier fra mellomkrigstiden. Der Hitlers hovedstrategi var Tysklands behov for Lebensraum og råvarer. Bolsjevismen måtte holdes på avstand, og et brutalt oppgjør ville komme mot jødene. Den fremtidige krig kom til å gå østover, og feilen med tofrontskrig fra første verdenskrig skulle ikke gjentas. Derfor ønsket ikke Hitler krig mot England, men så heller for seg en fredsordning med England via forhandlinger. Det avviste britene, og Hitler satte i gang forberedelser til invasjon over Den engelske kanal for å få kontroll i vest, før tysk avansement kunne fortsette mot øst i Europa. Grossadmiral Erich Räder som var sjef for Krigsmarine var lunken til planene om landgang på de britiske øyer, men måtte likevel innse at det var hans skip som skulle stå for transport av tyske soldater over kanalen. Räder stilte derfor et absolutt krav om at øverste sjef for Luftwaffe, Reichsmarschall Herman Göring, skaffet tysk luftherredømme over invasjonsområdet.

Luftwaffe som skulle stå for det ønskede luftherredømme ble bygget opp i det skjulte på trettitallet og testet ut i den spanske

borgerkrigen. Erfaringen derfra var så gode at den tyske hæren adopterte flyene som en del av deres doktriner. Full av selvtilitt garanterte derfor Göring tysk luftherredømme over Sør-England før september slik at Heer og Kriegsmarine kunne sette i gang Operasjon Seeløwe.

Mot vest etablerte Luftwaffe to Luftflotten med hovedsete i henholdsvis Brussel og Paris, etter at landene mot kanalen var tatt.

De tyske flyavdelingene posisjonerte seg for angrep, og britene la opp til forsvar. Det er stor uenighet om når slaget egentlig startet, men 10. juli er en vanlig dato å benytte. Da ble det såkalte kanalslaget innledet med luftkamper over selve kanalen. Videre gikk slaget inn i tre nye faser frem til slutten av oktober 1940. I disse fasene flyttet luftslagene seg til kystnære flyplasser. For senere å finne sted over flyplasser og infrastruktur lenger inn i landet. Til slutt kom bombeangrepene på London.

Arnesen beskrev innholdet i disse fire hovedfasene og vurdere effektene på britisk og tysk side. Han gav også en grundig orientering om hvordan forsvarssystemet, The Dowding System, virket. Tyske flyformasjoner på vei over kanalen ble oppdaget av en kjede av kystradarer og observasjonsposter. Informasjonene ble så meldt inn til kommandosentraler som sendte opp Royal Air Force i forskjellige sektorer for å stoppe

▲ Richard Arnesen holdt et meget godt foredrag om Battle of Britain

inntrengerne. Arnesen kom også inn på forskjeller i britisk og tysk taktikk mellom de respektive jagerflyvåpen. Britene adopterte faktisk noe av den tyske måten å drive luftkamp på. Etterretningstjenesten på begge sider sviktet i nøyaktighet. Likevel var de tyske analysene noe dårligere enn de britiske. Luftwaffe som var den angripende part var mer avhengig av et godt etterretningsbilde av britiske disposisjoner for målutvelgelse, men tolket i stor grad bildet feil. Tapene i luftkampene ble store på begge sider, mye på grunn av forskjell i flyenes ytelse i varierende flyhøyder. Etter hvert som det ble mangel på flygere og fly måtte avdelingene etterfylles på begge sider. Britene lå foran i lageret av reservedeler og tilgang på fly, og Training Command leverte nye flygere til fronten. Dowding disponerte også flygerne forskjellig slik at combat fatigue ble mindre på britisk

side i forhold til i Luftwaffe. Der hvile var utelukket. Tyskerne hadde også ulempen med å måtte fly lengre til kampområdet enn britene som kun skulle vinne høyde over flyplassene i forsvarsområdene. Det gjorde at britiske fly fikk betraktelig lengre battle time enn tyske fly. Tyske jagerfly måtte også fly eskorte for sine bombefly i tillegg til å utføre luftkamper. De fikk da flere oppgaver enn britiske fly som kun ventet og utførte ren air defence. På denne måten ble ressursene til britene mindre presset enn på tysk side. At slaget utviklet seg verre på tysk side skyltes også feilvurderinger og stadig endret tysk taktikk. Dowding, sjef på britisk side, var mer konsekvent og konsistent i doktrinene om bruk av jagerfly. Britiske jagerfly lot seg ikke lokke opp mot tyske jagerfly hvis det ikke var bombefly med i formasjonene. For Luftwaffe ble faktisk jagerflyene en begrensende faktor for bombeflyene. Eskorte var påkrevd, men vanskelig å utføre med begrenset drivstoffbeholdning på jagerflyene og stor forskjell i flyhastighet mellom bombefly og eskorte. Slik britene så det var det kun bombeflyene som kunne true England. Jagerfly i seg selv kunne ikke påføre skader mot landet. Dessuten var RAF i en situasjon hvor et "uavgjort" slag var tilstrekkelig, mens Hitler var avhengig av seier.

Tyske flygere som nødlandet, eller hoppet ut i fallskjerm, var automatisk på

fremmed territorium og ble tatt til fange. Britisk flygere landet derimot "hjemme" og kunne brukes i kamp på ny. En annen side var at den tyske sjøredningstjenesten fungerte bedre enn den britiske.

Britiske Spitfire og tyske Bf 109 som kjempet mot hverandre i luftslagene er ofte sammenlignet for å finne ut hvilket som var best. Men saken er at de to flytypene ikke er direkte sammenlignbare. På grunn av forskjellige drivstoffsystemer var den ene var best i stup og høyde, mens den andre var best i dog fight i lavere høyder.

Summa summarum ble RAF presset hele tiden, men tysk feiltolkning av sine resultater ovenfor RAF og vinglete strategier gjorde at tyskerne til slutt måtte trekke seg ut. Tidsfristen Hitler hadde satt for seier var overskredet og sårene som var påført Luftwaffe var for store.

Arnesen gikk igjennom alle disse momentene ved slaget og kunne underbygge sine synspunkter med en stor kildetilgang. Han presenterte en rekke faktorer som slo ut, positivt og negativt, på de respektive sider og konkluderte med at RAF sine ulemper var færre enn de tyske. Luftwaffe undervurderte Fighter Command. Luftwaffe var ikke kampklar for et slikt slag da de ikke hadde strategiske bombefly. Dessuten hadde Luftwaffe lav produksjon på materiell, hadde ikke gode nok eskorte-fly og jagerflyene fikk

for lav battle time. Likevel var trolig den viktigste faktoren at tyskerne aldri helt forsto The Dowding System.

Tross harde kamper greide britene å opprettholde britisk luftherredømme over Den engelske kanal. Likevel hevder Arnesen i sin masteroppgave at mange myter er heftet ved slaget, som kan oppsummeres slik:

- De få mot de mange
- Spitfire var det beste jagerflyet og Fighter Command avgjort viktigste forsvarsgren
- Fighter Command hadde dårligere tilgang på piloter enn Luftwaffe
- Fighter Command reddet Storbritannia på egen hånd
- Hitlers ordre om å angripe London 7. september gjorde at britene vant
- Betydningen av den britiske seier satte øyeblikkelige spor.

Man kan også legge til at statistikken har vært gjenstand for mye forskjellig tolking av eksperter etter krigen. Tallbruken har vært noe upresis og mangelfull.

Ut fra analyser, fakta, intervjuer, myter og statistikk konkluderer Richard Arnesen sin masteroppgave, Slaget om Storbritannia, Realiteter og Myter, med at "Luftwaffe never stood a chance". ■

P.s. Richard Arnesen holdt samme foredrag ved LMS-Rygge 17. november for mer enn 30 tilhørere.

ÅRSMIDDAG I LMS-ROGALAND

Tradisjonen tro holdt LMS-R den årlige årsmiddagen på Sola i november. Flere generaler, rundt seksti medlemmer og spesielt inviterte gjester møttes til et stilfullt taffel med god mat og drikke.

**TEKST: ODIN LEIRVÅG
FOTO: HARALD STORLID**

Salen var pyntet med kongebilde, flagg og faner. Lederen, major Svein Anders Erikson, dirigerte kvelden etter protokollen, med annonsering av de behørlige skåler som hører Luftforsvaret til.

Hovedtaler i år var brigader (P) Øyvind Kirsebom Strandman. Han holdt en svært interessant og tankevekkende tale der han orienterte om utdanningsordningen som er foreslått i langtidsmeldingen for Forsvaret. Forslaget gir grunn til bekymring, dersom forslaget vinner frem. Men det var ikke bare gravalvor som rådet. Mange muntre historier og refleksjoner ble også delt med salen. Strandman foretok etter talen utdeling av Luftmilitært Samfunds Hederstegn til

▲ Kjell Ervik mottok LMS hederstegn fra Øyvind Strandman

kaptein (P) Kjell Ervik. Ervik fikk hederstegnet for hans utrettelige innsats og gode arbeid i LMS-R sitt styre over mange år. LMS-R, ved nestleder, overrakte major Geir Johannes Barlaup en crest for lang og tro tjeneste som felprest for Luftforsvaret og Sjøforsvaret i Rogaland.

Taffelet ble hevet etter en meget god og munter takk for maten-tale ved varaordfører Jan Sigve Tjelta i Sola kommune.

Passiarene rundt bordene gikk livlig videre i Luftforsvarets ånd før en meget hyggelig og vellykket kveld ebbet ut mot midnatt. ■

“PER-EGIL DØDE SÅ ALT FOR TIDLIG – SLIK MANGE GODE MENN GJØR”

ADMIRAL HAAKON BRUUN-HANSEN, FORSVARSSJEF

Generalmajor Per-Egil Ryggs bortgang er et smertelig tap for familien og et stort tap for Forsvaret.

De som sto generalmajor Per-Egil Rygg nærmest viste nok at det gikk mot slutten etter lang tids sykdom. Men for både dem, og for

alle oss andre, ble hans plutselige bortgang 31. oktober, smertelig og tung å bære.

Familien har mistet en dedikert familiemann, Luftforsvaret har mistet en høyt respektert og meget dyktig leder, og vi i Luftmilitært Samfund har mistet en god støttespiller.

Generalmajor Rygg ble stedt til hvile fra en fullsatt Såner kirke i Vestby fredag 11. november. Som en siste takk fra Luftmilitært Samfund velger vi å la Forsvarssjefens minneord fra begravelsesseremonien bli våre lesere til del.

MINNEORD OVER GENERALMAJOR PER-EGIL RYGG, SÅNER KIRKE, 11. NOVEMBER 2016.

AV FORSVARSSJEF, ADMIRAL HAAKON BRUUN-HANSEN

Kjære Trine, Elias, Daniel, Peter og Sindre, øvrig familie, kolleger og venner av Per-Egil. Vi er samlet i dag for å dele sorgen med dere. Per-Egil døde så alt for tidlig – slik mange gode menn gjør. Det var en ufattelig trist beskjed vi mottok på morgenen 31. oktober. Generalinspektøren i Luftforsvaret, Per-Egil Rygg, hadde sovnet stille inn på Ahus etter et kort tids sykeleie. Alvorlighetsgraden i kreftsykdommen var kun kjent for et fåtall. Per-Egils bortgang kom derfor som et sjokk for de fleste i Forsvaret. Vi er samlet også for å minnes – minnes alt det vi holdt så kjært ved Per-Egil. Det er med respekt jeg står her for å hedre Per-Egil som en god venn, kollega og helstøpt offiser.

Helt til den siste måneden var Per-Egil i full virksomhet som en tydelig leder av Luftforsvaret. Hele veien engasjert og ivrig opptatt av fremdriften i omstillingen av Luftforsvaret. Den 1. september deltok statsråden, jeg og flertallet av forsvarsledelsen på kongefamiliens hagefest. Per-Egil var i strålende humør og som alltid livlig engasjert i samtaler med mennesker. Hans bortgang har skapt en umiddelbar og merkbar tomhet i Luftforsvaret og blant kolleger i hele Forsvaret. Hans internasjonale kolleger har uttrykt medfølelse i den sorg vi alle føler.

GM Rygg startet sin militære karriere som menig soldat i 1979. Førstegangstjenesten ble avsluttet som fjernskriveroperatør ved Kontroll- og varslingsstasjon Sørreisa. Hans drøm var imidlertid å bli flyger og denne drømmen tok ham til USA i 1980 hvor han fikk sivilt flysertifikat. Etter 3 år som "bush-pilot" i New Mexico og Arizona vendte han hjem til Norge, Luftforsvarets flyskole og en karriere som jagerflyger.

Per-Egil hadde alle de operative funksjonene i det norske F-16 miljøet. Pilot, Vingsjef, Skvadronsjef, operasjonsoffiser, gruppesjef og til sist Luftvingsjef. Mesteparten av karrieren ble gjennomført ved Bodø hovedflystasjon. Det var her jeg ble ordentlig kjent med Per-Egil under en hektisk periode for sommeren 2011. Som ny sjef ved FOH fikk jeg en grundig gjennomgang av luftmakt generelt og F-16 spesielt. Også kampfly- samarbeidet med Sverige og Finland, Cross Border-training, ble omtalt i detalj. Per-Egil gjorde stort inntrykk på meg i de dagene. Trygg på seg selv, kunnskapsrik, dyktig og reflektert. I en hektisk periode med støtte til den pågående operasjonen over Libya fremstod han rolig, avbalansert og var alltid i godt humør.

Med mange års erfaring som flytryggingsoffiser i Bodø, og med riktig utdanning, ble Per-Egil et naturlig valg for å lede den norske delen av havarikommisjonen etter den tragiske Hercules ulykken i Kebnekaise 15. mars 2012. Arbeidet var svært krevende både fysisk og mentalt. Per-Egil tilbrakte uker i den svenske fjellheimen på jakt etter data som kunne forklare årsakene til ulykken. Samtidig ble han, og alle de andre som deltok i arbeidet, daglig påminnet tapet av gode kolleger. Det var en tøff tid ifølge Per-Egil, men alle ble drevet frem av et inderlig ønske om å kunne gi gode svar til de etterlatte og til Luftforsvaret.

11. april 2014 ble Per-Egil Rygg innsatt som Generalinspektør i Luftforsvaret. Med stillingen fulgte et utall utfordringer som Luftforsvaret måtte løse de nærmeste årene. Vi trengte en handlekraftig og uredd sjef som samtidig evnet å motivere alle sine ansatte til de vedtatte omstillingene. Per-Egil var så definitivt

▲ Per-Egil Rygg slik vi vil huske ham - smilende, dedikert og klar for Luftforsvarets framtid.

rett mann for disse utfordringene. Vi lagde en prioriteringsliste over krav, tiltak og forventninger denne dagen, og Per-Egil gikk løs på utfordringene umiddelbart. I de neste 2 år og 5 måneder møttes vi mange ganger. Per-Egil var flink til å gi jevnlige statusoppdateringer, og jeg kunne se at utfordringene ble løst en etter en. I Forsvarets ledergruppe var Per-Egil bunnsolid. Hele tiden løsningsorientert, men stod samtidig fast på sine syn om luftmakt, lederskap og sikkerhet.

Den viktigste oppgaven for Forsvaret i perioden 2013-2017 er å ta imot nye kampfly og sette dem i drift. Dette tok derfor mye av hans og min oppmerksomhet. Gleden av å stå sammen og ta imot det første F-35 flyet i Fort Worth, Texas, i september 2015 var meget stor. Vi var som to unggutter igjen, og smilene hadde gått helt rundt om ikke ørene stod iverien.

I Luftforsvaret var Per-Egil vurdert som en meget god leder. Krevende, men ytterst rettferdig. Teamarbeid stod sentralt, og alle måtte bidra. Per-Egil var raus og ga av seg selv. Han ga sine ansatte ansvar og han veiledet dem slik at de lyktes. Hans omtanke for sine medarbeidere har bidratt til å samle Luftforsvaret bak en omfattende omstilling de senere årene.

Med Per-Egils bortgang har jeg mistet en god venn, kollega og min viktigste luftmilitære rådgiver. Luftforsvaret har mistet sin sjef. En sjef som var høyt respektert for sin kunnskap og sitt personlige vesen. Alle i Forsvaret har mistet en god og nær kollega og venn.

Kjære Trine. I sorgen går våre tanker til deg, til Elias, Daniel, Peter og Sindre og øvrig familie. Jeg vil takke deg og Per-Egils nærmeste for alt dere har bidratt med gjennom hans karriere, og for at dere ga Per-Egil muligheten til å bli den gode lederen som vi verdsette så høyt.

På vegne av Forsvaret vil jeg uttrykke vår takknemlighet for alt Per-Egil ga til Luftforsvaret og utrettet for Forsvaret gjennom en lang karriere. Per-Egil var "hel ved" i hele sitt virke, og slik vil vi minnes ham. ■

**VI ØNSKER ALLE VÅRE MEDLEMMER
OG SAMARBEIDSPARTNERE
EN GOD JUL OG
ET GODT NYTT ÅR!**

Oberst Bjørn E. Stai
Leder LMS

Norsk F-35 gjør seg kjent i fjellandskapet i Norge [bildet er manipulert]

VINTERSESONGEN

Velkommen!

Styret og vertskapet ønsker velkommen til et hyggelig opphold på Vesle Skaugum. Feriestedet ligger sentralt til på Golsfjellet i naturskjønne omgivelser ved Tisleifjorden nær Oset høyfjellshotell 850 m.o.h. Vesle Skaugum er feriested for veteraner, tjenestegjørende og tidligere ansatte i Luftforsvaret med familie og venner. Stedet egner seg også for seminarer, kurser, jubileer og familieselskaper.

PENSJONSPRISER FRA 1. JANUAR 2016:

Hel uke og hverdager	kr. 350,- pr. pers/døgn
- med dusj og toalett	kr. 375,- pr. pers/døgn
Fredag til søndag (påsken)	kr. 420,- pr. pers/døgn
- med dusj og toalett	kr. 450,- pr. pers/døgn
Barn 5-11 år	kr. 160,- pr. pers/døgn
Kurs/seminar/konferanser	kr. 600,- pr. pers/døgn
- med dusj og toalett	kr. 625,- pr. pers/døgn
Barn under 5 år	gratis

Prisene er som vanlig basert på egeninnsats med stell av rom, skifte av sengetøy, vask av rom avreisedagen og på omgang delta i servering og kjøkkentjeneste (rydding og oppvask).

Spesielle priser kan avtales med grupper, selskaper, kurs, øvelser, møter alt etter ønske om service. Ved avbestillinger gjøres styrets regler for avbestillingsgebyr gjeldende.

PLASSBESTILLING:

Skriftlig påmelding/søknad om opphold sendes forretningsfører Trygve Viken, Fjellveien 7, 1640 Råde.

Telefon: 69 28 46 28, mobil: 900 87 142.

E-post: trygv-vi@online.no

VINTERFERIEN 2017: 19. februar - 26. februar.

Frist for påmelding: 20. januar.

PÅSKEFERIEN 2017: 7. april - 17. april.

Frist for påmelding: 10. mars.

DIVERSE:

Vennligst følg våre oppslatte ordensregler for feriestedet slik at det blir et hyggelig opphold for alle og at stedet kan bevares for fremtiden. Lunsjpakke smøres vanligvis mandags- og søndager mens øvrige dager servers lunsj. Eget kantineutsalg med rimelige priser forutsettes benyttet. NB. Hunder og katter er tillatt i hytta etter avtale. Røykeforbud i alle våre fasiliteter.

Bomavgift på veien ved Fjellheim skal ikke betales av Vesle Skaugums gjester.

Nærmere spørsmål om detaljer og korttidsopphold kan også rettes til vertskapet Marie Louise Møllegaard Madsen og Fred Rasmussen, vesleskaugum555@gmail.com

Mer informasjon om Vesle Skaugum også på:

www.mil.no/luft/start/omlf/vesleskaugum eller

www.vesleskaugum.no

Hilsen styret Vesle Skaugum Fondet

VESELE SKAUGUM

GOL - HALLINGDAL
Tlf: 32 07 39 15 Faks: 32 07 65 85
E-post: vesleskaugum555@gmail.com
Adr: Oset, 3550 Gol

Luftforsvarets
FERIESTED

VELKOMMEN

MOTTAKER:

B

RETURADRESSE:

Luftmilitært samfund
Bygning 31, Postboks 1550 Sentrum
N-0015 OSLO, NORWAY

Vennligst påfør årsak til retur,
samt eventuelt ny adresse

E-post: luftmils@online.no

UNMANNED

**THE VALUE OF
A TRUE NATIONAL
SECURITY ASSET.**

With the ability to monitor more than 2.5 million square kilometres of ocean and coastal regions in a single mission, Northrop Grumman's unmanned aircraft systems can provide Norway with unparalleled situational awareness of its maritime and Arctic interests.

THE VALUE OF PERFORMANCE.

NORTHROP GRUMMAN

www.northropgrumman.com/europe